

Boulevard

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2026

#116

Μηνιαία freepress εφημερίδα

Φθινόπωρο ήσυχο, αφηρημένο

REFLECTIONS

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Τουρκία θα επιτεθεί
και θα χάσει

TOP STORY

ΤΟ ΘΕΜΑ

1940
Alors, c' est la guerre

DIPLOMACY

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Το φοβικό σύνδρομο απέναντι
στην Τουρκία

STORY

ΘΕΜΑ

Κωνσταντίνος Τσουκαλάς:
Πορεία στους δρόμους
της ελευθερίας

ARCHIVES

«Μπορεί να μην ρίχνω βόμβες, ούτε να κάνω παθητική αντίσταση. Αλλά ορθώνομαι αντιμέτωπος προς όλες τις εξουσίες, όταν διακηρύσσω τα δικαιώματα του ανθρώπου στην ευτυχία του – μια ευτυχία που δεν χωράει στα καθούπια του καπιταλισμού ούτε του μαρξισμού»

Οδυσσέας Ελύτης

(περιοδικό «Η λέξη», Σεπτέμβριος 1983)

«Ελλείψει οραματισμού ο σημερινός πολιτικός δεν παρασύρει, αλλά καθισχύζει. Αντί να διακινδυνεύει και να συγκρούεται για μεγάλες επιλογές, διαχειρίζεται απλώς καταστάσεις»

Στέλιος Ράμφος

(εφημερίδα «Η Καθημερινή», 32/12/2000)

“

‘Αρχισα να βλέπω πως η πατρίδα μου δεν είναι τόσο τίμια και καθαρή και αποφάσισα να έχω τα μάτια μου ανοιχτά. Είμαι με αυτούς που ρωτάνε

”

Μάνος Χατζιδάκις

Σπέτσες, (ζωγραφική του Νίκου Μαντά)

Μικρή Ευρώπη, Μεγάλα Προβλήματα

Η εικόνα μιας Γηραιάς Ηπείρου που προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στις κοινωνικές εκρήξεις στο εσωτερικό της και την απουσία κοινού βηματισμού στο εξωτερικό δεν είναι καινούργια. Ωστόσο, τα τελευταία βίαια επεισόδια στις Βρυξέλλες και το Παρίσι αποτυπώνουν ανάγλυφα το υπαρξιακό τέλημα στο οποίο έχει περιέλθει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα: μια Ευρώπη που μικραίνει πολιτικά, την ώρα που τα προβλήματά της κοινωνίας διογκώνεται επικίνδυνα.

Το «καζάνι που βράζει» στη Γαλλία και η οργή της νεολαίας

Στους δρόμους του Παρισιού, της Λυών και της Μασσαλίας, οι φοιτητικές κινητοποιήσεις δεν είναι απλώς μια διαμαρτυρία για την παιδεία. Όπως επισημαίνει

η γαλλική Le Monde, το κύμα καταλήψεων και διαδηλώσεων αντανακλά τη βαθιά απόγνωση μιας γενιάς που βλέπει το κόστος διαβίωσης να εκτοξεύεται, την στεγαστική κρίση να γιγαντώνεται και την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να μετατρέπεται σε έναν αδυσώπητο γραφειοκρατικό και οικονομικό στίβο μάχης που λίγοι καταφέρνουν να... κόψουν την κορδέλα.

Η γαλλική εφημερίδα Le Figaro υπογραμμίζει πως η οργή των φοιτητών συνδέεται άμεσα με τη γενικευμένη ακρίβεια και τις περικοπές στις δημόσιες δαπάνες, συνενώνοντας το φοιτητικό κίνημα με ευρύτερα κοινωνικά στρώματα.

Η εικόνα των οδοφραγμάτων έξω από τα γαλλικά πανεπιστήμια και η ένταση με τις δυνάμεις επιβολής της τάξης συνιστούν ένα ηχηρό καμπανάκι: η κοινωνική συνοχή στη μεγαλύτερη «μηχανή» της ηπειρωτικής Ευρώπης δοκιμάζεται στα όριά της.

Σύννοδος Κορυφής: Διακήρυξη προθέσεων, αποτελέσματα μηδέν

Την ίδια ώρα, λίγα εκατοντάδες χιλιόμετρα βορειότερα, στο κτίριο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις Βρυξέλλες, οι ηγέτες των «27» προσήλθαν σε μια ακόμη Σύνοδο Κορυφής με την

ατζέντα επιβαρυνμένη από την ενεργειακή κρίση, τον πληθωρισμό και την απώλεια ανταγωνιστικότητας.

Το αποτέλεσμα;

Μια αναμενόμενη –πλην όμως καταστροφική– απουσία συμφωνίας. Όπως αναφέρουν οι Financial Times, οι εσωτερικές διαιρέσεις ανάμεσα στα κράτη-μέλη εμπόδισαν εκ νέου τη λήψη ουσιαστικών αποφάσεων. Από τη μία πλευρά, οι χώρες του Νότου και η Γαλλία ζητούν τολμηρές παρεμβάσεις, όπως η μεταρρύθμιση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η επιβολή πλαφόν και η έκδοση κοινού χρέους για την ενίσχυση της ενεργειακής μετάβασης. Από την άλλη, το μπλοκ των «δημοσιονομικά αυστηρών» χωρών της Βόρειας Ευρώπης αρνείται οποιαδήποτε χαλάρωση των κανόνων, φοβούμενο την αύξηση του πληθωρισμού και των ελλειμμάτων.

Η γερμανική Süddeutsche Zeitung κάνει λόγο για «παράλυση στο Παλάτι της Ευρώπης», σημειώνοντας ότι οι ηγέτες ανάλυσαν την ενέργειά τους σε διπλωματικούς ελιγμούς και ευχολόγια, αφήνοντας τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά έρμαια στο έλεος των χρηματιστηριακών δεικτών.

Η Ευρώπη μπροστά στον καθρέφτη της

Η αντίθεση; Αμείλικτη: Από τη μία πλευρά, η κοινωνία –με πρωτοστατούσα τη νεολαία– να απαιτεί άμεσες λύσεις για το κόστος ζωής και την ενεργειακή φτώχεια.

Από την άλλη, η πολιτική ηγεσία αποδεικνύεται ανίκανη να ξεπεράσει τους εθνικούς εγωισμούς και τις ιδεολογικές αγκυλώσεις.

Η «μικρή Ευρώπη» έχασε το πολιτικό της ανάστημα. Όσο οι αποφάσεις για την ενέργεια, τη βιομηχανία και τη δημοσιονομική ενοποίηση αναβάλλονται για την επόμενη Σύνοδο, τόσο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα θα απομακρύνεται από τους πολίτες του.

Και αν τελικά, αγαπητοί φίλοι, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν καταφέρει να δώσει συντονισμένη και γενναία απάντηση στα μεγάλα προβλήματα της εποχής μας, η απογοήτευση που σήμερα εκφράζεται στους δρόμους του Παρισιού, αύριο θα μετατραπεί σε δομική αμφισβήτηση του ίδιου του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Και τότε θα είναι πολύ αργά... για όλους. ☐

Κωνσταντίνος Σαρρηκώστας

Boulevard

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ | ΙΔΡΥΤΗΣ: ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ | ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: «BOULEVARD FREE PRESS I.K.E.»

ΕΚΔΟΤΗΣ – ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΡΡΗΚΩΣΤΑΣ | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΑΠΑΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ | CREATIVE DIRECTOR: ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΤΑΛΙΑΣ | ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ: ΗΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΕΛΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ & ΣΟΛΩΝΟΣ 69, ΑΘΗΝΑ 106 79 | EMAIL: infoblvr@gmail.com | ΕΚΤΥΠΩΣΗ: PAPERGRAPH

Info

Το έργο στο εξώφυλλο είναι του Νίκου Εγγονόπουλου

Άσσος (Κεφαλονιά)

Κοκόρια και μπίζνες

Σιγά και μην δεν πρωτοτυπούσαμε και σ’ αυτό, να έχουμε την πιο παρατεταμένη προεκλογική περίοδο απ’ όλο τον υπόλοιπο πολιτισμένο κόσμο, ενώ οι εκλογές θα διεξαχθούν του χρόνου. Και στη χώρα μας, οι κομματικές διαμάχες και οι αντιπαραθέσεις, με φόντο τις εθνικές εκλογές, έχουν ξεκινήσει εδώ και κάτι μήνες. Σε δουλειά να βρίσκονται οι πολιτικοί μας μπας και χάσουν τις συνήθειες τους, αντί να επικεντρώνονται στα ουσιώδη της αποστολής τους, του έργου τους για το καλό της πατρίδας τους και των συμπολιτών τους. Περισσότερο ενδιαφέρονται για την πάρτη τους, την προσωπική πολιτική τους επιβίωση στις περιφέρειες όπου πολιτεύονται, και λιγότερο (έως καθόλου) για όλα τα υπόλοιπα. Και είναι για να γελάς με το κατάντημα κάποιων αδέσποτων, που ξέμειναν στον δρόμο (είτε από διασπάσεις, είτε από συρρίκνωση των κομμάτων τους), που τρέχουν από δω και από κει να βρουν κάποια στέγη μήπως και στεγάσουν την πολιτική τους μοναξιά (ή την ανυπαρξία τους). Με κάποιους να έχουν αλλάξει πολιτική στέγη τέσσερις και πέντε φορές, σαν να αλλάζουν τα πουκάμισά τους -με την υποτιθέμενη αξιοπρέπεια και την ιδεολογική τους συνέπεια να πηγαίνει περίπατο. Σιγά μην νοιάζονται γι’ αυτό. Η τσέπη τους, η εξουσία και το ψώνιο τους είναι αυτά που τους ενδιαφέρουν. Δεν φταίνε όμως μόνο αυτοί, φταίνε και τα κόμματα που τους μαζεύουν, τα οποία δεν λειτουργούν ως σοβαροί πολιτι-

Γράφει ο Στέλιος Παρασκευόπουλος
Δημοσιογράφος, Συγγραφέας

κοί σχηματισμοί, αλλά ως ποδοσφαιρικές ομάδες που σε κάθε νέα ποδοσφαιρική σεζόν κάνουν μεταγραφές ποδοσφαιριστών. «Πολυσυλλεκτικότητα», σου λένε, και ξεπλένουν μια κι έξω την πολιτική τους ντροπή... Έχει πάντως την πλάκα του όλο αυτό το...ποδοσφαιρικό παιχνίδι. Εγώ γελάω όταν βλέπω πολιτικούς να καμαρώνουν γι’ αυτά που έπρεπε να ντρέπονται. Να βλέπω την ξεφτίλα τους, να γλύφουν εκεί που πιο πριν έφτυναν. Να κατηγορούν ό,τι παλαιότερα υπερασπιζόνταν. Έχει, ωστόσο, ένα καλό αυτή η πρόωρη προεκλογική περίοδος· βλέπεις τις διαφορές που υπάρχουν σε υποτιθέμενα όμορα κόμματα. Παραδείγματος χάριν τις κοκορομαχίες μεταξύ ΠΑΣΟΚ και της νεοφυούς ΕΛΑΣ, γιατί περί κοκορομαχίας πρόκειται -για να μην πω περί αμείλικτου υπόγειου πολέμου, για το ποιος θα κατακτήσει στις εκλογές την δεύτερη θέση. Αν μπορούσε ο ένας (Ανδρουλάκης) να βγάλει τα μάτια του άλλου (Τσίπρας), θα το κάνανε με μεγάλη ευχαρίστηση. Κι αν σ’ αυτή την

σύρραξη παρεμβάλεις και την Πλεύση (Κωνσταντοπούλου), θα μιλάμε τότε για φάση πολιτικού μπουρλότου. Μια ωραία ατμόσφαιρα! Κι αυτό το κατακερματισμένο «μπουρλότο», και τόσο αδελφοκτόνο μεταξύ του, διακηρύσσει, κατά τ’ άλλα, την συμπόρευση όλων των κεντροαριστερών δυνάμεων για την ανατροπή της κυβέρνησης! Δεν ξέρω ποια κούνια τους κουνάει και παίρνει αέρα η φαντασία τους, είναι όμως για να κάθεσαι στον καναπέ σου, να τρως πίτσα και να βλέπεις τις κοκορομαχίες τους στην τηλεόραση -θα ξεκαρδίζεσαι στα γέλια. Κι’ όπου να ναι, θα λιγωθούμε και σ’ άλλο γέλιο με το κόμμα Σαμαρά, με τις νέες κοκορομαχίες που θα αρχίσουν, για το ποιος είναι περισσότερο πατριώτης, ο Κυριάκος ή ο Αντώνης. Με τους «δεληφίλους» των κομμάτων να κρυφογελάνε και να ακονίζουν τα μαχαίρια τους. Είπαμε, είμαστε μια ωραία ατμόσφαιρα, δεν πρόκειται να πλήξουμε ποτέ... Τα...κοκόρια βλέπει ο πολίτης και απογοητεύεται, και προτιμά τον καναπέ του σπιτιού του, όχι βέβαια για να φάει πίτσα την ημέρα των εκλογών, αλλά για να δείξει με την αποχή του την δυσaréσκεια του στο πολιτικό μας σύστημα. Και κάπως έτσι εκτρέφονται τα θηρία των άκρων και ο χώρος των πολιτικά ανυπόληπτων. Και κάπως έτσι οι κάθε είδους...ψεκασμένοι βρίσκουν πρόσφορο έδαφος να μολύνουν την κοινωνία με τις φαιδρές τους θεωρίες συνωμοσίας. Αλλά μην νομίσουμε ότι και στους ενεργούς πολίτες, αυτούς δηλαδή που ψηφίζουν, και δη τα παραδοσιακά κόμματα, δεν έχει εκπέσει στην υπόληψή τους το πολιτικό μας σύστη-

μα. Σε όλη του την μεγαλοπρέπεια το είδαν πρόσφατα με την αποπομπή της Αμερικανίδας πρέσβειρας Γκιλφόιλ και όσα αποκαλύφθηκαν από αμερικανικές εφημερίδες σε βάρος της. Η γυναίκα ήρθε στην Ελλάδα για χοντρές μπίζνες και γύρω της συσπειρώθηκε όλο το ελληνικό σύστημα -οι ελίτ των πολιτικών, των επιχειρηματιών και των μέσων ενημέρωσης. Τι συσπειρώθηκε; -έτρεξε το σύστημα να την προσκυνήσει, να συνευρεθεί μαζί της για μια φωτογραφία. Και κλείστηκαν μπίζνες κάποιων εκατομμυρίων δολαρίων, φυσικά προς ωφέλεια όλων των πλευρών. Ο καθένας τους πήρε το μερτικό του, από τον πιο μικρό μέχρι και τον πιο μεγάλο. Τι νομίζετε η μικρή μας χώρα δεν κόβει μονέδα; Εν ολίγοις, φανερώθηκε -πιο καθαρά δεν γινόταν- η διαπλοκή της εγχώριας επιχειρηματικής και πολιτικής ελίτ, με το κράτος και τα διάφορα κέντρα εξουσίας. Και βέβαια, το ό,τι μας έφυγε η κυρία πρέσβυς, δεν σημαίνει ότι θα εξαλειφθεί η διαπλοκή και η διαφθορά. Αυτές οι...αξίες είναι βαθιά ριζωμένες στο σύστημά μας -δεν τις κουνάει κανείς και με τίποτε. Είπαμε, αυτή η όμορφη και παράξενη πατρίδα κόβει μονέδα. Αενάως... «Μπληα – μπληα δημοκρατία», που έλεγε ο Σαββόπουλος, έχουμε. Στην πραγματικότητα, μια ολιγαρχική κατάσταση έχουμε -δημοκρατική κατά τ’ άλλα- όπου το σύστημα δουλεύει περισσότερο για τους λίγους και τους ισχυρούς, και πολύ λιγότερο για όλους εμάς τους υπόλοιπους. Αυτά τα βλέπει και τα καταλαβαίνει ο πολίτης. Και αντιδρά ανάλογα. ☐

Πανόπτης Musk

Επανα-καθορίζοντας την Παγκόσμια Ελίτ

Από τον Μάριο Νόττα*

Αρχή του 21ου αιώνα. Στο Εγγλέζικο ερευνητικό κέντρο διαστήματος Surrey Space Center ένας Νοτιο-αφρικανός επιχειρηματίας που ασχολείται με καινοτόμα, υψηλού ρίσκου εγχειρήματα, έρχεται να “εκπαιδευτεί”. Γίνεται δεκτός πανηγυρικά, έχει μόλις ολοκληρώσει μία τεράστια κίνηση πουλώντας τον γίγαντα των διαδικτυακών πληρωμών PayPal, που ο ίδιος έχει δημιουργήσει. Το τι κάνει εκεί, το ξέρει μόνο ο ίδιος. Όπως και τον λόγο που δεν έχει προτιμήσει τη NASA.

Ένα τέταρτο του αιώνα αργότερα, ο κόσμος ξέρει (ή μαντεύει): Οι ουρανοί ανήκουν στον Μάσκ. Περισσότερα από τα $\frac{2}{3}$ των ενεργών δορυφόρων στον νοτιό εναέριο “διαστημικό” μανδύα της γης ελέγχονται από την εταιρεία του, την SpaceX. Και το ακόμα πιο εκπληκτικό επίτευγμα (επιχειρηματικό, αλλά -κυρίως- επιρροής), η παγκόσμια διακίνηση παρένθετων διαστημικών αντικειμένων, σε έναν ουρανό που ήδη στενάζει από τα διαστημικά σκουπίδια, γίνεται μέσω των πυραύλων του.

Όντως, τα ΜΜΕ αδυνατούν να καταλάβουν (μέχρι πρόσφατα) πως αυτός ο τύπος, όσα λεφτά κι αν έχει, αντέχει οικονομικά να βλέπει τους πυραύλους του να καίγονται, τα πειράματα των ρουκετών - λεωφορεία (που επαναχρησιμοποιούνται) να καταλήγουν σε φιάσκο, αλλά ο ίδιος να επιμένει σθεναρά.

Αποτέλεσμα: Να είναι σε θέση πλέον να προσφέρει υπηρεσίες στα ανα τη Γη διαστημικά κέντρα, να έχει δικό του αυτοτελές και ανεξάρτητο πυραυλικό πρόγραμμα, να αποτελεί “Εργοστάσιο” της NASA (και όχι μόνο) αναλαμβάνοντας τον μεγάλο όγκο του έργου της, να πρωτοπορεί στην ανάπτυξη οιονεί πολεμικών εφαρμογών και όπλων, να καθορίζει την πορεία πολέμων αυξομειώνοντας τη ροή των πληροφοριών, αλλά και να επηρεάζει την καθημερινότητα με πολύ πιο απλούς και “γρήινους” τρόπους.

Πόσοι γνωρίζουν άραγε πως το μόνο πραγματικά παγκόσμιο δίκτυο, και μάλιστα ασύρματο, οχυρωμένο και υπό οποιοσδήποτε συνθήκες λειτουργικό είναι το starlink? Το πολύ να είναι γνωστό ως ένας εναλλακτικός / προσιτός πάροχος ίντερνετ. Εκείνο που δεν είναι ευρύτερα κατανοητό είναι ότι ο ιστός από συστάδες μικρών δορυφόρων που κατάρφερε να υφάνει ο Μάσκ μετά το 2019, δεν εξυπηρετεί μόνο αυτό. Αποτελεί σημαντικό κομμάτι ενός ευρύτερου πανίσχυρου δικτύου, ικανό για λειτουργίες τόσο τρέχουσες όσο και επερχόμενες.

Πλατεία Συντάγματος (1923)

Για να δώσουμε μία αίσθηση δυναμικού, μόνο η απεικονιστική του ικανότητα ανέρχεται στο ύψος των ελάχιστων pixel ανά μέτρο γης, ενώ βελτιώνεται συνεχώς βάσει όχι μόνο των οπτικών, αλλά της τεχνητής νοημοσύνης.

Το δίκτυο αυτό είναι αυθύπαρκτο και μοναδικό. Δεν υπάρχει άλλο όμοιο του στον πλανήτη και προσφέρει σημαντικό εμπορικό, στρατιωτικό, εκπαιδευτικό, πολιτικό και επικοινωνιακό πλεονέκτημα στους διαχειριστές του. Οι ανταγωνιστές των οποίων, αναπτύσσονται επίσης. Αλλά χωρίς την αντίστοιχου βεληνεκού υποδομή.

Απότοκη ερώτηση:

Τι σημαίνει αυτό για την τεχνολογική κούρσα μεταξύ των υπερδυνάμεων; Δημιουργείται ασυμμετρία επιρροής (άρα και έλλειψη αντιστάθμισης ισχύος) μεταξύ τους;

Η απάντηση είναι ναι. Οι Αμερικανοί γνωρίζουν πολύ καλά πως τόσο οι Κινέζοι, όσο και οι Ρώσοι, αλλά και αναδυόμενες δυνάμεις όπως π.χ. η Ινδία - εν μέρει και η Ευρώπη, είναι υπολογίσιμοι παίκτες σε θέματα που ποικίλουν από τα Όπλα, το Διάστημα και τα Φάρμακα μέ-

χρι την πρωτογενή ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης. Εκεί όμως που οι υπερ - Ατλάντιοι (κατάφεραν να) έχουν το πλεονέκτημα, είναι το Αυτοτελές Ευέλικτο Παγκόσμιο Δίκτυο. Ένα δίκτυο στο διάστημα, που συναποτελείται από δορυφόρους επικοινωνιών, κόμβους επιτήρησης, αποκεντρωμένη επεξεργασία (συνεπώς ‘άτρωτη’ σε επίγειες απειλές) και υπερεθνική δικαιοδοσία (δεν υπόκειται σε επίγειους νομικούς περιορισμούς).

Και για να το αναπτύξουν εμπιστεύτηκαν και στήριξαν έναν επιχειρηματία με δεσμούς που εκτείνονται σε υπερεθνικό πλαίσιο. Αυτό γεννάει νέες ανησυχίες.

Ο Μάσκ, οι εταιρείες του, οι χρηματοδότες του, οι εταίροι του και οι (συνήθως εθνικοί) οργανισμοί πληροφοριών που διασυνδέονται με τα παραπάνω, συναποτελούν το οικοσύστημα - ισχύος - Μάσκ. Επανα-νοηματοδοτούν το τι είναι η παγκόσμια Ελίτ ισχύος, ενώ κάποιοι τους θεωρούν Επικυρίαρχους. Τουλάχιστον με τα σημερινά δεδομένα. Το πιο ενδιαφέρον είναι πως αυτή η Συστάδα Ισχύος, δεν έχει αποκλειστικά Εθνικό χαρακτήρα, παρά την ασφυκτική εποπτεία του ΝΡΟ - National

Reconnaissance Office - της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών που περιλαμβάνει την Υψηλή Τεχνολογία και το Διάστημα. Πράγμα που σημαίνει πως είναι δυσκολότερο να υπακούσει σε κανονισμούς ή να λειτουργήσει υπό εγγυήσεις ασφάλειας ή ιδιωτικότητας, όπως π.χ. ένας πάροχος τηλεπικοινωνιών (όσο διάτρητες και αν είναι αυτές).

Αυτό, σε συνδυασμό με τις επιφυλάξεις για ενδεχόμενη “χειραφέτηση” των δρώντων της Τεχνητής Νοημοσύνης, δημιουργεί ένα εύφλεκτο μίγμα.

Η Γεωπολιτική επανακαθορίζεται αενάως βάσει των δεδομένων επιρροής. Και αυτά, όντας απειληστικά πυκνά, υπακούουν σε χαοτικούς κανόνες απαιτώντας ψύχραιμη και παιδευμένη ματιά. Ας ελπίσουμε πως τα κέντρα αποφάσεων την έχουν. ☒

Ο Μ.Ν. θυμώνει με την ασχήμια που στην επανάληψή της γίνεται αόρατη και μοιρολατρικά αποδεκτή. Θεωρώντας τον εαυτό του, την ‘τάξη’ του και τους φίλους του ως μέρος του προβλήματος, γράφει για μικρά και μεγάλα εωσφόρα. Σε περιόδους νηφαλιότητας, διευθύνει το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Επικοινωνίας.

A photograph of a living room setup. A television on a wooden stand shows a scene from a movie. In front of the TV, on the same stand, is a cordless phone with a charging base and a white fiber optic router with the DEH logo. The room is dimly lit with warm ambient light.

Τώρα, το ΔΕΗ FIBER
έχει και Σταθερό
Τηλέφωνο.

Εγγυημένα υψηλή ταχύτητα 1 Gbps με **19,90€/μήνα**
και πρόσθετη υπηρεσία Σταθερής Τηλεφωνίας με **4€/μήνα**,
με απεριόριστες κλήσεις προς εθνικά σταθερά και κινητά.

Άφθονο. Απλό. Προσιτό. Και με Σταθερό.

dei.gr/fiber

Τιμές ΔΕΗ FIBER 1 Gbps για 24 μήνες και πρόσθετης υπηρεσίας Σταθερής Τηλεφωνίας.
Διαθεσιμότητα δικτύου ΔΕΗ και περισσότερες πληροφορίες στο dei.gr/fiber. Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις.

Ο Πέτρος με το άσπρο λινό κουστούμι (Ζ. Α. Λεβίδης)

Ο πλανήτης τρελάθηκε

Από τον Πρόδρομο Παπαηλιόπουλο

Ο πλανήτης τρελάθηκε ή οι άνθρωποι που κατοικούν σε αυτόν, έχασαν την «πυξίδα» τους;

Πόλεμοι μπροστά αλλά και πίσω από τις κάμερες, εννοώ πόλεμοι όπως Ρωσίας – Ουκρανίας και ΗΠΑ-Ιράν που τους παρακολουθούμε πως εξελίσσονται σχεδόν σε καθημερινή βάση, αλλά και «πόλεμοι» όπως στο Σουδάν ή στην Κούβα για παράδειγμα που δεν θα τους μάθουμε ποτέ...

Μα θα μου πείτε πάντα υπήρχαν πόλεμοι, από την αρχαία εποχή για την επιβολή φυλών, για τον χρυσό, για το νερό και τόσοι άλλοι.

Με τη διαφορά ότι σήμερα είμαστε σε μια σύγχρονη εποχή, όπου υποτίθεται ότι επικρατεί η λογική και η ειρήνη, όπου γίνονται επιστημονικά αλλά και

ιατρικά θαύματα, όπου πάμε μπροστά και όχι βήματα πίσω.

Όπου το προσδόκιμο της ζωής, από τα 60 χρόνια έχει φθάσει τα 90 και τα 100 παρά τις αρρώστιες όπως καρδιά και καρκίνος που εξακολουθούν ναθερίζουν ζωές δίπλα μας.

Και καλή αυτές οι ζωές χάνονται από τις αρρώστιες, οι άλλες ζωές γιατί να χάνονται από τα όπλα; Γιατί μικρά παιδιά στη Γάζα, στο Ισραήλ, στο Ιράν και όπου αλλού υπάρχουν όπλα να πρέπει να γνωρίζουν το μαύρο πρόσωπο της ζωής και του θανάτου και να μην ζουν φυσιολογικά με παιχνίδια χαρές και όνειρα;

Ξεπέρασε τα 4 χρόνια ο πόλεμος που ξεκίνησε ο Πούτιν και κατά του Ζελένσκι και του λαού της Ουκρανίας. Ένας πόλεμος που πραγματικά είναι άγνωστό που θα καταλήξει. Χάθηκαν χιλιάδες άνθρω-

ποι, αλλάζουν σύνορα και το μίσος έχει δώσει την θέση του σε κάθε είδους λογική και νομιμότητα!

Κανείς πραγματικά δεν ξέρει, που το πάει ο Πούτιν, που σαν ένας άλλος Στρατάρχης θέλει να επιβάλει σύνορα με την δική του οπτική όπως και όπου θέλει και λαϊκά θα πω έτσι επειδή γουστάρει και επειδή μάλλον αναπολεί τις μέρες που δούλευε στην KGB (Σοβιετική μυστική υπηρεσία) όταν η Ουκρανία ήταν μέλος της τότε Σοβιετικής Ένωσης.

Ο άλλος ισχυρός του Πλανήτη, που δίνει την εντύπωση παντού ότι κάνει πλέον «μπίζνες» και πολύ λίγο τον ενδιαφέρουν τα προβλήματα τα εσωτερικά της χώρας του όπως η Οικονομία και η υγεία, ψάχνει παντού για έλεγχο γης και πετρελαίων, λες και ήταν από πριν δικά του!

Με την ...λογική του ισχυρού αποφασίζει

όπως, όπου και ότι θέλει. Εκτός του ότι δεν έληξε τον πόλεμο του Βορρά, όπως έλεγε, άναψε και την φωτιά στη Μέση Ανατολή και ένας θεός ξέρει τι σκέφτεται να πράξει μετά τις ενδιάμεσες εκλογές τον Νοέμβριο στις ΗΠΑ! Θα ηρεμήσει ή ανάλογα με το αποτέλεσμα θα χτυπήσει πιο σκληρά το Ιράν;

Και επειδή όπως λέει ο θυμόσοφος λαός «ο λύκος στην αναμυγούλα χαίρεται» στη γειτονιά μας, εμείς οι Έλληνες που δεν επιλέγουμε τον γείτονα αλλά τον έχουμε εξ ανατολών, τώρα που θέλουμε να ποντίσουμε το καλώδιο ηλεκτρικής διασύνδεσης ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΟΥ-ΙΣΡΑΗΛ αναμένουμε την αντίδραση της Άγκυρας. Αν επικρατήσει η λογική όλα θα γίνουν ήρεμα και όπως πρέπει. Αλλά ποιος το διασφαλίζει αυτό όταν οι Τούρκοι λένε από εκεί που θα περάσει το καλώδιο θέλουμε άδεια γιατί είναι δική μας η υφαλοκρηπίδα; Και ποιος μας διαβεβαιώνει ότι δεν θα ανάψει «φωτιά» στη γειτονιά μας; Και αν ανάψει, λέμε τώρα, ποιος παράγοντας θα την σβήσει; Ο Τράμπ, ο Μακρόν; Ή μόνοι μας θα βγάλουμε τα «κάστανα από τη φωτιά» όπως μας έχει διδάξει η ιστορία εδώ και δεκαετίες;

Και ενώ συμβαίνουν πόλεμοι, χάνονται άνθρωποι, σπαταλώνται δεκάδες εκατομμύρια ευρώ, η Ευρώπη ετοιμάζεται να «παγώσει» τον χειμώνα λόγω έλλειψης καυσίμων και υψηλού κόστους, υπάρχει μια τρομερή έξαρση βίας σε μεγάλες Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες από χιλιάδες κόσμου, κυρίως νέες και νέους, που διαμαρτύρονται για τους περιορισμούς στην Παιδεία. Δεν ξέρω μέχρι που φθάνει το δικίο τους και μέχρι που όλες οι διαδηλώσεις μπορεί να είναι η χαρά των μπαχαλάκηδων, όμως φαντάζεστε όλα αυτά τα εκατομμύρια ευρώ αντί για πολέμους να δίνονταν στην παιδεία; Αλλάζω κλίμα και συνδέω λίγο όλη αυτή την εικόνα και με το μεταναστευτικό, καθώς είναι ένα ζήτημα που δεν βρίσκει λύση.

Άλλωστε πολλές διαδηλώσεις γίνονται και με τη συμμετοχή μεταναστών οι οποίοι θέλουν μια καλύτερη ζωή, αλλά αισθάνονται ότι «γκετοποιούνται» στις χώρες που ήδη αποφάσισαν καλώς ή κακώς να ζήσουν.

Με συγκλόνισε η εικόνα που είδα πριν από λίγα 24ωρα στον Άγιο Παντελεήμονα. Δυο ξένοι, ό ένας μάλιστα θηριώδης, να επιτίθενται σε έναν ηλικιωμένο κοντά στα 80 που περπατούσε αμέριμνος με την μαγκούρα του. Του έκλεψαν με τη βία τον Σταυρό από τον λαιμό του. Ένας άνθρωπος, απόμαχος της ζωής, τώρα σε αυτή την ηλικία να αισθάνεται απροστάτευτος από την πολιτεία μόνο και μόνο επειδή βγήκε μια βόλτα λίγα τετράγωνα, έξω από το σπίτι του...

Τελικά μήπως δεν πάμε καθόλου καλά; ☐

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
Τέως Πρόεδρος Δημοκρατίας

«Η ομιλία Ρούμπιο στην Πνύκα, προσπάθεια εξαγωγής διεθνώς του δόγματος Τραμπ για την παγκόσμια επικυριαρχία των ΗΠΑ»*

Από πλευράς συμβολισμών η ομιλία του κ. Μάρκο Ρούμπιο ήταν ένας ύμνος για το Αρχαίο Ελληνικό Πνεύμα και για τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό ως κοιτίδας του Δυτικού Πολιτισμού. Η επιλογή της Πνύκας, με φόντο τον Παρθενώνα, συνιστά ένα ακόμη όπλο στην φάρετρα της Ελλάδας για την επιστροφή και επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα. Επιπλέον η ομιλία αυτή μας υπενθυμίζει:

Πρώτον, την περίφημη ομιλία του André Malraux ως Υπουργού Πολιτισμού της Γαλλίας στις 28.5.1959 κατά την πρώτη φωταγώγηση της Ακρόπολης, όταν ο μεγάλος Γάλλος διανοητής ανέδειξε την ουσία της Αρχαίας Ελληνικής Παιδείας και του Αρχαίου Ελληνικού Πνεύματος ως λίκνων της γέννησης της Επιστήμης υπό όρους Ελευθερίας και Δημοκρατίας. Τότε, στον ίδιο τόπο, ο Malraux διακήρυξε ότι 'από εδώ αρχίζει ο Παγκόσμιος Πολιτισμός.

Και, δεύτερον, το εμβληματικό δοκίμιο του Paul Valéry 'Ο Ευρωπαίος' (1924). Στο οποίο ο μεγάλος Γάλλος λογοτέχνης και δοκιμιογράφος οριοθέτησε τον πυρήνα του 'Ευρωπαίου' – και συνάκολουθα του Ευρωπαϊκού Πολιτι-

σμού – με το τρίγωνο Αθήνα, Ρώμη, Ιερουσαλήμ. Με την Αρχαία Αθήνα να σηματοδοτεί το Αρχαίο Ελληνικό Πνεύμα στην πορεία γέννησης της Επιστήμης υπό όρους Ελευθερίας και Δημοκρατίας. Με την Αρχαία Ρώμη να σηματοδοτεί την ανάδυση της έννοιας του Κράτους και του Νόμου ως μέσων οργάνωσης του κοινωνικού συνόλου υπό όρους κοινωνικής συνοχής. Και με την Ιερουσαλήμ να σηματοδοτεί τις αρχές και τις αξίες που πρόσθεσε η Χριστιανική Διδασκαλία στον Δυτικό Πολιτισμό, με έμφαση στις αρχές του Ανθρωπισμού, της Αλληλεγγύης, της Δικαιοσύνης και ιδίως της Κοινωνικής Δικαιοσύνης».

Ωστόσο, υπογραμμίζει ο Προκόπης Παυλόπουλος, «αν όμως εμβαθύνουμε στις πραγματικές πηλν υποδόριες προθέσεις του κ. Ρούμπιο, η ομιλία του είχε ως στόχο την χρησιμοποίηση των προμνημονευόμενων αρχετυπικών θεμελίων του Δυτικού Πολιτισμού για να καταφανεί – κατ' εξοχήν λόγω και των ενδιάμεσων εκλογών στις ΗΠΑ – η 'ορθότητα' του δόγματος Τραμπ ως προς την παγκόσμια επικυριαρχία των ΗΠΑ στο πλαίσιο του MAGA».

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο πρώην Πρόεδρος της

Δημοκρατίας:

Κατ' αποτέλεσμα ο κ. Ρούμπιο υποστήριξε ότι μόνον οι ΗΠΑ, υπό την ηγεσία του Τραμπ, μπορούν να υπερασπισθούν τον Δυτικό Πολιτισμό, με συμμάχους το NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αλλά με ένα NATO υποχείριο των ΗΠΑ και με μία Ευρωπαϊκή Ένωση περιθωριοποιημένη – εξ ου και η πρόδηλη κριτική Ρούμπιο στις ηγεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – στον ρόλο μίας περιφερειακής δύναμης υπό την επιρροή αποκλειστικώς των ΗΠΑ, όπως άληθωστε είχε 'οραματισθεί' ο Ζμπήκνιου Μπρζεζίνσκι στην 'Μεγάλη Σκακιέρα'. Είναι άκρως ενδεικτικό ότι ο κ. Ρούμπιο δεν έκανε έστω και στοιχειώδη αναφορά στο Δίκαιο εν γένει και πρωτίστως στο Διεθνές Δίκαιο, όπως επίσης και στις αρχές και στις αξίες της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Είναι δε τέτοιες οι αποστάσεις των ΗΠΑ σήμερα έναντι του Διεθνούς Δικαίου, ώστε παραπέμπουν στην περίοδο προ της Συνθήκης της Βεστφαλίας (1648), όταν και δρομολογήθηκε η πορεία του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου μέσω των μεγάλων Διεθνών Συμφωνιών και Συνθηκών.

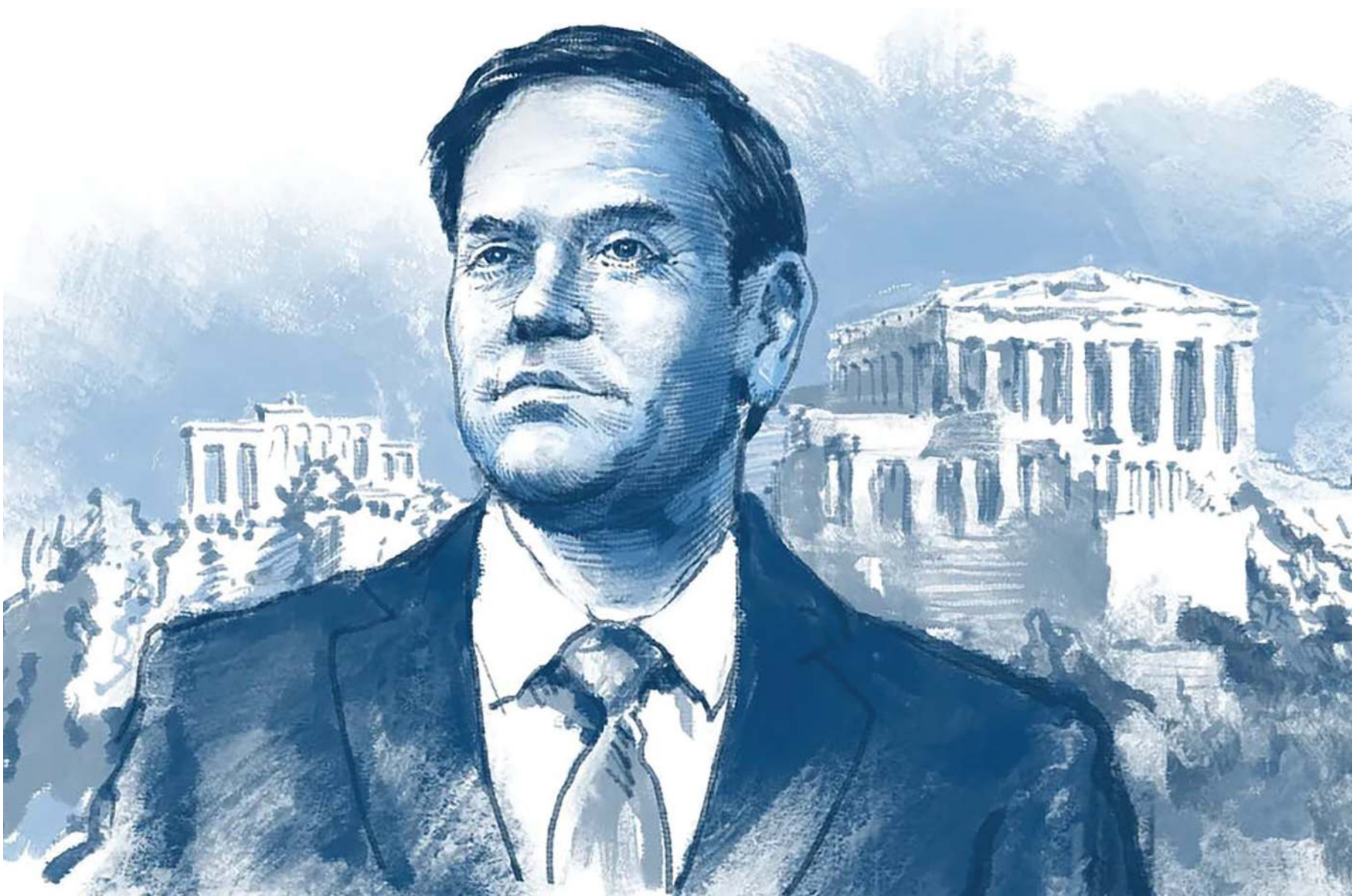
As σημειωθεί εν προκειμένω ότι ο κ.

Ρούμπιο αναφέρθηκε μόνο στην εκ μέρους των Αθηναίων υπεράσπιση της Ακρόπολης έναντι των Περσών το 480 π.Χ. Καμμία όμως αναφορά στην Ναυμαχία της Σαλαμίνας και στην σημασία της ως διαχρονικού ορίου μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Αλλά ενός ορίου που δεν συνιστά αδιαπέραστη τάφρο μεταξύ Δύσης και Ανατολής, αλλά γέφυρα επικοινωνίας και ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ Λαών και Πολιτισμών στο πλαίσιο του Διαλόγου των Πολιτισμών. Όμως αντιθέτως η ομιλία του κ. Ρούμπιο προσπάθησε να τεκμηριώσει την υπεροχή του Δυτικού Πολιτισμού έναντι κάθε άλλου Πολιτισμού, όταν η πεμπτουσία του Δυτικού Πολιτισμού σύμφωνα με τους μεγάλους θεωρητικούς οι οποίοι τον ανέλυσαν διεξοδικώς έγκειται στο ότι υπάρχει ισοτιμία μεταξύ των Πολιτισμών. Και καθένas τους πρέπει να παίρνει από τον άλλο τα στοιχεία που τον καθιστούν πιο πλούσιο και πιο ανθεκτικό».

Παράλληλα, επισημαίνει ο κ. Παυλόπουλος, «ο κ. Ρούμπιο επιχείρησε να πείσει ότι οι ΗΠΑ, υπό την ηγεσία Τραμπ, είναι ένθερμη υπέρμαχος της Δημοκρατίας» και σχολιάζει πως «η θέση του αυτή είναι προδήλως αντιφατική αν αναλογισθούμε π.χ.:

Ο κ. Ρούμπιο αναφέρθηκε μόνο στην εκ μέρους των Αθηναίων υπεράσπιση της Ακρόπολης έναντι των Περσών το 480 π.Χ. Καμμία όμως αναφορά στην Ναυμαχία της Σαλαμίνας και στην σημασία της ως διαχρονικού ορίου μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Αλλά ενός ορίου που δεν συνιστά αδιαπέραστη τάφρο μεταξύ Δύσης και Ανατολής, αλλά γέφυρα επικοινωνίας και ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ Λαών και Πολιτισμών στο πλαίσιο του Διαλόγου των Πολιτισμών.

Ο κ. Ρούμπιο δεν έκανε έστω και στοιχειώδη αναφορά στο Δίκαιο εν γένει και πρωτίστως στο Διεθνές Δίκαιο, όπως επίσης και στις αρχές και στις αξίες της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης των θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Είναι δε τέτοιες οι αποστάσεις των ΗΠΑ σήμερα έναντι του Διεθνούς Δικαίου, ώστε παραπέμπουν στην περίοδο προ της Συνθήκης της Βεστφαλίας (1648), όταν και δρομοδογήθηκε η πορεία του σύγχρονου Διεθνούς Δικαίου μέσω των μεγάλων Διεθνών Συμφωνιών και Συνθηκών.

Ότι η πολιτική Τραμπ έρχεται σε πλήρη αντίθεση με θεμελιώδεις αρχές της Δημοκρατίας στο πλαίσιο της ίδιας της Αμερικανικής Δημοκρατίας. Και τούτο γιατί επί των ημερών του έχουν καταρρεύσει στις ΗΠΑ οι εγγυήσεις των θεσμικών αντιδάρων της Διάκρισης των Εξουσιών και του Κράτους Δικαίου, που προηγουμένως αποτελούσαν την κορωνίδα του θεσμικού οικοδομήματος της Αμερικανικής Δημοκρατίας. Ότι η πολιτική Τραμπ έχει παραβιάσει κάθε έννοια Κυριαρχίας και Δημοκρατίας σε ανεξάρτητα Κράτη, τα οποία θέλει να τελούν υπό συνθήκες πραγματικής υποτέλειας έναντι των ΗΠΑ. Ότι η πολιτική Τραμπ ζει στον αστερισμό της απόλυτης επικράτησης της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης με την χρήση των μέσων της Τεχνολογικής Επανάστασης, και μάλιστα σε σημείο ώστε να αποδέχεται την άνευ όρων

υποκατάσταση του Δικαίου που θεσπίζεται υπό προϋποθέσεις δημοκρατικής νομιμοποίησης από κανόνες Δικαίου οι οποίοι εκπορεύονται από τις Αγορές και στερούνται παντελώς δημοκρατικής νομιμοποίησης. Κάτι το οποίο υπονομεύει, εξ ύπαρξής, την έννοια της Εθνικής Κυριαρχίας των Κρατών-Μελών της Διεθνούς Κοινότητας. Με άλλες λέξεις η πολιτική Τραμπ οδηγεί, σχεδόν νομοτελειακά, στην 'επικυριαρχία' του 'οικονομικού' επί του 'θεσμικού' υπό καθεστώς αναβίωσης των δογμάτων του πιο ακραίου νεοφιλελευθερισμού. Ο οποίος, όπως η πράξη έχει καταδείξει, οδηγεί και στην αχαλίνωτη διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ Λαών και κοινωνιών». Επιπλέον, ο Προκόπης Παυλοπουλός υπογραμμίζει πως «την απουσία ουσιαστικής αναφοράς του κ. Ρούμπιο στο Διεθνές Δίκαιο κορύφωσε η αντίστοι-

χη απουσία καταδίκης, έστω και καθ' υποφωράν της Τουρκίας σε ό,τι αφορά δύο, κορυφαία, ζητήματα τα οποία έχουν άμεση σχέση με τα Εθνικά Θέματα της Ελλάδας και της Κύπρου. Κατ' ακρίβεια:

Ο κ. Ρούμπιο απέφυγε επιμελώς να θίξει το ζήτημα της ωμής παραβίασης της Εθνικής Κυριαρχίας και των Κυριαρχικών Δικαιωμάτων της Ελλάδας στο μέτρο που η Τουρκία παραβιάζει αναλόγως, και χωρίς προσχήματα, κατ' εξοχήν το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας του ΟΗΕ (UNCLOS, Σύμβαση του Montego Bay του 1982) σε ό,τι αφορά κυρίως την Αιγιαλίτιδα Ζώνη (casus belli), την Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ της Ελλάδας.

Επίσης, ο κ. Ρούμπιο απέφυγε επιμελώς να θίξει το ζήτημα της επί 50 και πλέον χρόνια βάρβαρης κατοχής του ενός τρίτου του εδάφους της Κυπρι-

ακής Δημοκρατίας. Κατοχής η οποία συντελέστηκε το 1974 και συνεχίζεται με την εκ μέρους της Τουρκίας περιφρόνηση κάθε έννοιας του Διεθνούς Δικαίου γενικώς αλλά και πλειάδας Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Και κατοχής την οποία ο Ταγίπ Ερντογάν σε πολλές περιπτώσεις, ακόμη και ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, θεωρεί πλέον τετελεσμένη σε βαθμό ώστε να κάνει, ευθέως και προκλητικώς, λόγο για μία και μόνη 'λύση': Εκείνη η οποία οδηγεί στην de facto και de jure διχοτόμηση της Κύπρου μέσω της δημιουργίας του ψευδοκράτους της 'Βόρειας Κύπρου'. ☐

**Το κείμενο είναι η συνέντευξη που παραχώρησε ο τέως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας στον ραδιοφωνικό σταθμό «Αθήνα 9,84» (8-10-2026)*

Η Τουρκία θα επιτεθεί και θα χάσει*

Του Κώστα Στούπα

Η Τουρκία θα επιτεθεί. Δεν ξέρω πότε, δεν ξέρω πού. Ξέρω όμως το γιατί. Και ξέρω και το αποτέλεσμα: θα χάσει.

Η Τουρκία σήμερα έχει οκταπλάσιο πληθυσμό έναντι της Ελλάδας και πενταπλάσιο ΑΕΠ. Τη μεγαλύτερη διαφορά ισχύος που είχε και θα έχει ποτέ... Για χρόνια η Άγκυρα έτρεχε ένα σχέδιο με υπομονή. Το λέγαμε φινλανδοποίηση. Μια Ελλάδα κυρίαρχη στα χαρτιά, αλλά με σκυμμένο κεφάλι στην πράξη. Μια Ελλάδα που ρωτάει πριν ποντίσει καλώς, πριν δώσει οικόπεδο για έρευνες, πριν χαράξει θαλάσσιο πάρκο. Γκρίζες ζώνες, casus belli από το 1995, «Γαλάζια Πατρίδα» στους χάρτες των σχολείων της.

Η λογική ήταν απλή: πίεση σταθερή, κόστος μηδενικό, και κάποια στιγμή ο Έλληνας θα κουραστεί και θα υπογράψει συνεκμετάλλευση και θα αποδεχτεί συγκυριαρχία.

Το σχέδιο στράβωσε. Και ο νταής της γειτονιάς, όταν βλέπει ότι ο μικρός δεν τρομάζει πια, έχει δύο δρόμους: να κάνει πίσω και να χάσει το κύρος του ή να

σηκώσει το χέρι. Οι νεοθωμανοί δεν κάνουν πίσω.

Τι άλλαξε; Η Ελλάδα υπέγραψε ΑΟΖ με την Αίγυπτο. Έφερε αμερικανικές δυνάμεις σε Σούδα και Αλεξανδρούπολη. Έφερε αμερικανικούς κολλοσσούς ενέργειας για έρευνες νότια της Κρήτης. Υπέγραψε αμυντική συμφωνία με ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής με τη Γαλλία. Έστησε το σχήμα 3+1 με Κύπρο, Ισραήλ και ΗΠΑ. Με άλλα λόγια, ο «μικρός» του σχεδίου απέκτησε φίλους. Και φίλους με βαριά οπλοστάσια. Η περιφερειακή δύναμη που ονειρεύεται αυτοκρατορία δεν ανέχεται τέτοια απείθεια. Ειδικά όταν στο εσωτερικό της ο πληθωρισμός τρώει τους μισθούς, η λίρα λιώνει σαν παγωτό στον ήλιο και ο λαός ζητάει θέαμα αντί για ψωμί. Το έργο το έχουμε ξαναδεί. Το 1982 η χούντα του Γκαλτιέρι στην Αργεντινή, με την οικονομία σε κατάρρευση και τον κόσμο στους δρόμους, εισέβαλε στα Φόκλαντ για να αλλάξει θέμα. Ο πόλεμος κράτησε δέκα εβδομάδες. Ο Γκαλτιέρι έπεσε λίγες μέρες μετά την παράδοση. Τα καθεστώτα που δεν μπορούν να πουλήσουν ευ-

μερία, πουλάνε εθνικισμό.

Γιατί όμως θα χάσει;

Πρώτον, γιατί ο χρόνος παίζει προσωρινά υπέρ μας. Τα 24 Rafale πετάνε. Τα 83 F-16 αναβαθμίζονται σε Viper. Οι φρεγάτες Belharra μπαίνουν στον στόλο. Τα F-35 έρχονται. Το 12ετές πρόγραμμα των περίπου 25 δις. ευρώ και η «Ασπίδα του Αχιλλέα» στήνουν ομπρέλα αεράμυνας με ισραηλινή τεχνολογία. Ανέναντι, η Τουρκία πετάει ακόμα με γερασμένα F-16, το ΚΑΑΝ είναι υπόσχεση για την επόμενη δεκαετία και τα Eurofighter δεν θα είναι επιχειρησιακά αύριο το πρωί. Για τα επόμενα λίγα χρόνια υπάρχει ένα παράθυρο ποιοτικής υπεροχής στον αέρα και στη θάλασσα. Παράθυρο, όχι μόνιμη κατάσταση. Αυτό το ξέρει και η Άγκυρα. Γι' αυτό και ο πειρασμός.

Δεύτερον, και κυριότερο, γιατί δεν θα είμαστε μόνοι. Όχι, με ανακοινώσεις και φωτογραφίες σε συνόδους. Με τον τρόπο που γίνονται τα σοβαρά πράγματα: αθόρυβα. Δορυφορικές εικόνες, ηλεκτρονικός πόλεμος, πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο, ανταλλακτικά

που φτάνουν χωρίς γραφειοκρατία. Το Ισραήλ δεν έχει κανένα λόγο να δει την Τουρκία κυρίαρχη στην Ανατολική Μεσόγειο και το δείχνει. Η Γαλλία έχει υπογράψει και έχει πουλήσει. Η Αίγυπτος θυμάται πολύ καλά ποιος στήριξε τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Και η Ουάσιγκτον, όσο κι αν χαμογελάει στην Άγκυρα, δεν έχει στήσει βάσεις στην Αλεξανδρούπολη για να κοιτάζει τη θέα. Ο Γκαλτιέρι είχε κάνει τον ίδιο λογαριασμό. Νόμιζε ότι θα αντιμετωπίσει ένα μακρινό και κουρασμένο Λονδίνο. Βρήκε απέναντί του και τους Αμερικανούς, που έδωσαν αθόρυβα πυράύλους και πληροφορίες, και τη γειτονική Χιλή, που παρακολουθούσε τα αργεντίνικα αεροπλάνα με τα δικά της ραντάρ. Κανείς δεν το ανακοίνωσε. Όλοι το έκαναν.

Να είμαι σαφής. Δεν γράφω για να πανηγυρίσω έναν πόλεμο. Σε κανέναν πόλεμο δεν γυρίζουν όλοι σπίτι τους. Γράφω γιατί η καλύτερη αποτροπή είναι να καταλάβει ο απέναντι ότι η περιπέτεια είναι χαμένη πριν ξεκινήσει. ☐

*πηγή κειμένου liberal.gr

Τα επίχειρα του φοβικού συνδρόμου απέναντι στην Τουρκία*

Του Γεωργίου Παπασίμου

Μετά την έντονη επιθετικότητα του τουρκικού κατεστημένου κατά τα έτη 2020-2021 με το παράνομο τουρκοβλυστικό μνημόνιο, την προσβολή ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου, την επίσημη υιοθέτηση του δόγματος της “Γαλάζιας Πατρίδας” (που σύμφωνα με το ευφάνταστο σενάριό της τα νησιά δεν έχουν ΑΟΖ, αλλά μόνο χωρικά ύδατα) καθώς και το ιδεολόγημα περί της αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου, που απειλούνται άμεσα από την αποβατική στρατιά του Αιγαίου, υπήρξε τουρκικός ελιγμός με την πρόταση χείρας φιλίας.

Η συγκυρία των σεισμών της Ανατολίας, που δημιουργούσε ένα τεράστιο οικονομικό πρόβλημα στην τουρκική οικονομία και η ανάγκη του Ερντογάν να άρει τις διαφορές του με την Δύση, τον οδήγησε σε αυτή την τακτική αποκλιμάκωσης της έντασης και της πρόσκαιρης ενδυμασίας του με “προβιά προβάτου”.

Αυτό το τουρκικό “δώρο” δέχθηκε με ανακούφιση το ελληνικό κατευναστικό κατεστημένο, που προχώρησε στη σα-

θρή Διακήρυξη των Αθηνών τον Δεκέμβριο του 2023, κείμενο που για τη μεν Τουρκία αποτέλεσε το “διαβατήριο του ειρηνοποιού”, που έλαβε από την Ελλάδα, για τη δε Ελλάδα αποτέλεσε κείμενο αυτοπεριορισμού, αφού μόνο αυτή το εφάρμοσε μονομερώς, απέχοντας από τα βήματα που έπρεπε ήδη να έχει πραγματοποιήσει από τότε.

Συγκεκριμένα μετά τον καθορισμό της μερικής ΑΟΖ με την Αίγυπτο και παρά τις τότε δηλώσεις Δένδια, υπαναχώρησε από την πρόθεσή της να επεκτείνει τα χωρικά ύδατα στα 12 μίλια τουλάχιστον νοτίως της Κρήτης, καθώς και να πραγματοποιήσει όλες τις τεχνικές, προπαρασκευαστικές ενέργειες, έτσι ώστε να είναι σε θέση να υλοποιήσει αυτό το αναφαίρετο, μονομερές δικαίωμά της και στις υπόλοιπες περιοχές του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, καθορίζοντας παράλληλα ΑΟΖ και με την Κυπριακή Δημοκρατία. Αντιθέτως, σε όλο αυτό το διάστημα η Τουρκία έχοντας ως καλύτερο “σύμμαχο” της την Ελλάδα εμφανίζονταν ως χώρα που λύνει την ένταση με τους γείτονές της και κυρίως με την Ελλάδα, η οποία είχε έναν έντο-

νο συμβολισμό τότε, τόσο στην αμερικανική πολιτική ηγεσία (κυβέρνηση Μπάιντεν-Κογκρέσο), όσο και στο εσωτερικό της ΕΕ, που για πρώτη φορά είχαν δημιουργηθεί οι συνθήκες για σοβαρή ρήξη των σχέσεών της με την Τουρκία.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την άμβλυνση των σοβαρών διαφορών Τουρκίας-Δύσης με συνέπεια την δυνατότητα αυτής να μπορεί να αγοράσει Eurofighter, οπλισμό από τη Γερμανία, η οποία είχε προβεί τότε σε μερική αναστολή, πλην των υποβρυχίων, F-16 από τις ΗΠΑ και να συζητά σήμερα την επαναφορά της στο πρόγραμμα των F-35, λόγω Τραμπ, παρά την σταθερή θέση της για παραμονή των S-400. Το τελευταίο πλήγμα για τα εθνικά συμφέροντα της χώρας είναι η σχετική υπονόμηση της αμυντικής συνεργασίας με τη Γαλλία, η οποία έδωσε το πράσινο φως για την πώληση των πυραύλων meteor σε αυτή, που μέχρι τώρα αποτελούσε το στρατηγικό όπλο της χώρας στον αέρα λόγω της χρησιμοποίησής του από τα Rafale.

Η Τουρκία ως διαχρονικός κίνδυνος Σε όλη όμως αυτή την περίοδο της

υποτιθέμενης Ελληνοτουρκικής συνεργασίας 2023-2025, η Τουρκία διατύπωνε με τον πιο καθαρό τρόπο και προς όλα τα διεθνή φόρα, όλο το εύρος των παράνομων αξιώσεών της σε βάρος της χώρας μας, που συνιστούν βίαιη παραβίαση των διεθνών κανόνων του δικαίου της θάλασσας.

Αφενός το παράνομο αφήγημα της “Γαλάζιας πατρίδας” (όλες οι θαλάσσιες εκτάσεις πέραν του 25ου μισημβρινού επικάθονται επί της υφαλοκρηπίδας της Ανατολίας, πλην των 6 μιλίων χωρικών υδάτων γύρω από τα ελληνικά νησιά, τα οποία κατά παγκόσμια πρωτοτυπία, σύμφωνα με την τουρκική πανουργία δεν έχουν ΑΟΖ) το μετέτρεψε πλέον σε κυβερνητικό δόγμα και αφετέρου προσπαθεί με κάθε τρόπο να εφαρμόσει στο πεδίο το παράνομο Τουρκοβλυστικό μνημόνιο (με το οποίο επιχειρεί να υφαρπάξει τεράστιες θαλάσσιες ζώνες από τη νόμιμη εν δυνάμει ΑΟΖ της Ελλάδος).

Τέλος, είναι πλέον κυνικά ανένδοτο στο Κυπριακό, διαλαλώντας, ότι η μόνη λύση είναι αυτή των δύο κρατών στη Μεγαλόνησο. Επιπροσθέτως, συστηματικά και κάθε μέρα επεκτεί-

νει τον εξοπλισμό της, ως επιθετική χώρα, έχοντας αναβαθμίσει την αμυντική της βιομηχανία σε υψηλά επίπεδα με πρωταγωνιστή τα μη επανδρωμένα drones και όχι μόνο, καθώς και την δημιουργία σοβαρού προγράμματος κατασκευής βαλλιστικών πυραύλων, δείχνοντας με τον τρόπο αυτό τα πραγματικά επιθετικά της σχέδια. Εμφανίζεται, δε, ως έχουσα την υφαλοκρηπίδα σε τεράστιες θαλάσσιες ζώνες της ελληνικής ΑΟΖ, εξού και η προκλητική σκληρή στάση της στο ηλεκτρικό καλώδιο σύνδεσης Ελλάδας – Κύπρου. Με βάση όμως την ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων ήταν προφανές, ότι η αλλαγή πλεύσης του Ερντογάν και η “χείρα φιλίας” στην Ελλάδα αποτελούσε ένα πρόσκαιρο ελιγμό, που όταν θα ικανοποιούσε τους στόχους του, θα επανέρχονταν στις “εργοστασιακές” ρυθμίσεις του τουρκικού αναθεωρητισμού. Αυτό που αποτελεί ιστορικό απόσταγμα η σημερινή κυβέρνηση της ΝΔ το παρέβλεψε, δημιουργώντας οδυνηρές συνέπειες στα εθνικά συμφέροντα μας.

Από τους Νεότουρκους στον Αττίλα

Γιατί αν κάποιος παρατηρήσει από απόσταση το ιστορικό διάβα αυτών των εκατό χρόνων θα διαπιστώσει, ότι ουδέποτε υπήρξε πραγματική περίοδος ειλικρινούς φιλικής προσέγγισης των δύο χωρών και άρσης της ιστορικής αντιπαλότητας από την πλευρά της Τουρκίας. Μετά τη σύναψη της συνθήκης της Λωζάνης το 1923 που υπήρξε η γενέθλια πράξη ιδρύσεως του σημερινού τουρκικού Κράτους, ο Κεμάλ Ατατούρκ επιδίωξε τη σταθεροποίηση και ισχυροποίηση του τουρκικού κράτους υπό τον μανδύα του φιλοδυτικού ηγέτη. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος και λόγω των τότε συνθηκών του ψυχρού πολέμου υπήρξε η ανάπτυξη μεγάλων ερεισμάτων της Τουρκίας στη Δύση. Η σχέση όμως αυτή αποδείχθηκε πάντα ετεροβαρής σχεδόν σε όλα τα επίπεδα, καθώς ο βασικός πυρήνας του τουρκικού κεμαλικού καθεστώτος παρά τον επιφανειακό κοσμικό χαρακτήρα, παρέμεινε βαθιά αυταρχικός και υπέκρυπτε τις ανομολόγητες επιθετικές και κατακτητικές επιδιώξεις του τουρκικού κράτους. Για αυτό όταν ισχυροποιήθηκε και αναπτύχθηκε η ενδογενής τουρκική οικονομική ολιγαρχία υπήρξε η επανάληψη της βασικής τουρκικής πολιτικής που αποτυπώθηκε στο συνέδριο των Νεοτούρκων στη Θεσσαλονίκη το 1911 και που ήταν η εξολόθρευση όλων των μη μουσουλμανικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας. Στο πλαίσιο αυτό έγινε ο εξανδραποδισμός της ελληνικής μειονότητας της Κωνσταντινούπολης στα θλιβερά γεγονότα του 1955 με στόχο τη βίαιη υποκατάσταση της ακμάζου-

Η χώρα μας οφείλει πριν να είναι αργά, παράλληλα με την επιθετική διπλωματική διαπόμπευση του τουρκικού παραλογισμού, να προχωρήσει στην σοβαρή ενίσχυση των ελληνικών νησιών με σύγχρονα και έξυπνα πυραυλικά συστήματα, έτσι ώστε να μετατραπεί το αρχιπέλαγος του Αιγαίου σε μεγάλη αποτρεπτική ομπρέλα και χώρος αντιπρόσβασης απέναντι στην αποβατική τουρκική στρατιά του Αιγαίου.

σας εμπορικής δραστηριότητας του ελληνικού στοιχείου από την αναδυόμενη τουρκική οικονομική ολιγαρχία. Στη συνέχεια, στη δεκαετία του ’70 υπήρξε η επιχείρηση ΑΤΤΙΛΑΣ με κατάληψη της Μεγαλονήσου εξαιτίας της μικρονοητικότητας της χουντικής τριανδρίας στην Ελλάδα και η σταδιακή αμφισβήτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο, εκμεταλλευόμενη την οποιαδήποτε ασάφεια στις υπογραφείσες συνθήκες, αλλά και τη συνεχή κατευναστική ελληνική πολιτική. Στη συνέχεια μέσω της πολιτικής του γκριζαρίσματος των 152 βραχονησίδων με αφορμή τα Ίμια αποκαλύφθηκαν οι πραγματικές επιδιώξεις της που είναι το μοίρασμα του Αιγαίου κατ’ ισομοιρίαν, η δημιουργία ασαφούς καθεστώτος κυριαρχίας στα ελληνικά νησιά και η υφαρπαγή τεραστίων θαλασσίων ζωνών της εν δυνάμει ελληνικής ΑΟΖ στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου μέσω του παράνομου τουρκο-λιβυκού μνημονίου. Επιδιώξεις που έχουν ως τελικό σκοπό τη φινλανδοποίηση της Ελλάδος και της Κύπρου και τη μετατροπή τους σε δορυφόρους της τουρκικής επικυριαρχίας στην ευρύτερη περιοχή. Η σημερινή κατάληξη των πραγμάτων στα ελληνοτουρκικά δεν έπεσε από τον ουρανό, αλλά είναι το αποτέλεσμα των χρόνιων παθογενειών της ελληνικής στάσης απέναντι στις τουρκικές παράνομες επιδιώξεις με την κυριαρχία του φοβικού συνδρόμου και της κατευναστικής πολιτικής που είχε ως αποτέλεσμα τη συνεχή έμμεση νομιμοποίηση των τουρκικών παράνομων απαιτήσεων. Οι ψευδαισθήσεις και τα μυθεύματα που κυριάρχησαν στην ελληνική πολιτική σκηνή σταδιακά, ιδιαίτερα την περίοδο της Ύστερης Μεταπολίτευσης ως σήμερα και αφορούσαν ότι είτε ότι θα λυθούν τα προβλήματα με βάση τη μοναδική διαφορά που αναγνωρίζει η Ελλάδα (ρύθμιση της υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ βάσει του Διεθνούς Δικαίου), είτε μέσω της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ ως μέσο εξημέρωσης

του “θηρίου”, είτε περί βοήθειας και λύσεως από τρίτους, έχουν πλήρως συντριβεί μπροστά στον κυνισμό του γκριζου λύκου.

Το διαρκές φοβικό σύνδρομο της Ελλάδας

Όταν το 1993 ο μεγάλος φιλόσοφος Παναγιώτης Κονδύλης στο προφητικό επίμετρο του κατά την παρουσίαση του βιβλίου του “Θεωρία του Πολέμου”, που αφορούσε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις επισήμανε με ενάργεια και επιστημονικό ορθολογισμό τους κινδύνους του Ελληνισμού από τη διαχρονική τουρκική απειλή, βάσει της προβολής που έκανε στο μέλλον (δημογραφικό, οικονομική ανάπτυξη, στρατιωτικοί εξοπλισμοί κλπ.) ληιδορήθηκε από το φοβικό ελληνικό κατεστημένο, το οποίο του προσήψε την εύκολη ετικέτα του εθνικιστή και του πολεμοκάπηλου. Την ίδια περίπου αντιμετώπιση είχαν και όσοι έθεταν αυτό το πρόβλημα της εθνικής ασφάλειας έναντι του διαχρονικού τουρκικού κινδύνου και ζητούσαν να ενισχυθεί σοβαρά η αποτρεπτική ικανότητα των ενόπλων δυνάμεων της χώρας, σε συνδυασμό με την λειτουργία και ενίσχυση του απαραίτητου παλαιοτικού συστήματος άμυνας της χώρας. Απέναντι σε αυτήν την προκλητική συμπεριφορά της Άγκυρας, που θρασύτητα θέτει θέμα κυριαρχίας των ελληνικών νησιών μετά από έναν αιώνα και πλέον από τη Συνθήκη της Λωζάνης, οι συνθήεις απλές απαντήσεις του Υπουργείου Εξωτερικών δεν φτάνουν. Απαιτείται άμεσα η συστηματική και δυναμική έκθεση του παράνομου και επιθετικού τουρκικού αναθεωρητισμού σε όλα τα διεθνή φόρα πριν η τουρκική θρασύτητα αποκτήσει διεθνές ακροατήριο. Οι συνθήεις ανεκτικές και άχρωμες ελληνικές αντιδράσεις που οφείλονται και στο διαχρονικά διαμορφωθέν φοβικό σύνδρομο στις ελίτ των Αθηνών αν συνεχιστούν θα αποτελέσουν θανάσιμη παγίδα για τα ελληνικά συμφέροντα.

Τι πρέπει να κάνει η Ελλάδα

Η χώρα μας οφείλει πριν να είναι αργά, παράλληλα με την επιθετική διπλωματική διαπόμπευση του τουρκικού παραλογισμού, να προχωρήσει στην σοβαρή ενίσχυση των ελληνικών νησιών με σύγχρονα και έξυπνα πυραυλικά συστήματα, έτσι ώστε να μετατραπεί το αρχιπέλαγος του Αιγαίου σε μεγάλη αποτρεπτική ομπρέλα και χώρος αντιπρόσβασης απέναντι στην αποβατική τουρκική στρατιά του Αιγαίου. Απαιτείται παράλληλα η επεξεργασία και κατάλληλη δημοσιοποίηση του δικαιώματος της Ελλάδος για προληπτικό χτύπημα έναντι των επιθετικών δυνάμεων της Τουρκίας προς προστασία των νησιών του Αιγαίου και της εθνικής της κυριαρχίας δεδομένου, ότι ήδη η Τουρκία απειλεί ευθέως την κυριαρχία τους έχοντας ήδη κηρύξει υβριδικό πόλεμο κατά της Ελλάδος. Τέλος, απαιτείται η ενεργοποίηση του λαϊκού παράγοντα μέσω της παλαιοϊκής άμυνας. Η αμεριμνησία και η επιβληθείσα μαθητικότητα στην ελληνική κοινωνία θα πρέπει να αρθεί μέσω της συνειδητοποίησης των κινδύνων που απειλούνται για την εθνική κυριαρχία της χώρας. Οι ψευδαισθήσεις, τα κακοχωνεμένα ιδεολογήματα και οι εικονικές πλάνες των κατευναστικών ελληνικών ελίτ έχουν πλέον συντριβεί μπροστά στον εξελισσόμενο δημόσια τουρκικό επεκτατισμό. Η εξωτερική πολιτική και η θέση της χώρας στον διεθνή χώρο από την οποία συναρτάται και η πορεία του Ελληνισμού στον νέο υπό διαμόρφωση πολυπολικό κόσμο οφείλει να λαμβάνει υπόψιν την δομική τουρκική απειλή, αλλά και τη θέση της Ελλάδας στον διεθνή περίγυρο στις έντονες ρευστές, σημερινές, γεωπολιτικές συνθήκες. Υφίσταται δηλαδή η ανάγκη μίας οραματικής εθνικής στρατηγικής της Ελλάδας σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, που δυστυχώς παραμένει μετέωρη, λόγω της ανεπάρκειας της σημερινής πολιτικής ηγεσίας της. ☐

*Πηγή κειμένου SLpress.gr

Μνήμη Κωνσταντίνου Τσουκαλά Πορεία στους δρόμους της Ελευθερίας*

Του Προκοπίου Παυλόπουλου
πρώην Πρόεδρου της Δημοκρατίας
Ακαδημαϊκού,
Επίτιμου Καθηγητή
της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ

Το επιστημονικό -και, φυσικά, όχι μόνο- κύρος και ήθος του Κωνσταντίνου Τσουκαλά έχει ήδη αφήσει ανεξίτηλο το κρουστό και πολυδιάστατο αποτύπωμά του στην Πνευματική αλήθεια και στην εν γένει Δημόσια Ζωή του Τόπου μας. Γι' αυτό και ο θάνατός του -ας μου επιτραπεί να τον χαρακτηρίσω πρόωρο, υπό την έννοια ότι ήθελε αλήθεια και μπορούσε να προσφέρει ακόμη πολλά ως αδιαλείπτως ενεργό πνευματικό μέγεθος- είναι κατά, κάποιον τρόπο, μία μορφή αφετηρίας του μεριδίου αιωνιότητας το οποίο αναμφισβήτητα του αναλογεί. Άλλωστε αυτό το μερίδιο αιωνιότητας του το οφείλουμε, ιδίως όσοι τον γνωρίσαμε και συναναστραφήκαμε ανθρωπίνως και πνευματικώς μαζί του, πολλών μάλλον όταν ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς το δικαιούται στο ακέραιο. Ενώ ταυτοχρόνως έτσι παίρνουμε και τις αναγκαίες αποστάσεις από μία πραγματικά απεχθή νοοτροπία η οποία παρ' ημίν τείνει, και μάλιστα ολοένα και περισσότερο, να αποκτήσει ακόμη και πλειοψηφικές διαστάσεις. Ήτοι από την νοοτροπία στο πλαίσιο της οποίας φθάνουμε στο οριακό σημείο να φειδωλεύομαστε τον έπαινο από φθόνο ή να τον σπαταλούμε από ιδιοτέλεια. Εκ προοιμίου επισημαίνω ότι τα όσα εκτίθενται στην συνέχεια δεν είναι παρά ένας ελάχιστος φόρος τιμής στην Μνήμη του Κωνσταντίνου Τσουκαλά.

Η πληθωρική Παιδεία του και η ακαδημαϊκή διαδρομή του

Η Παιδεία, υπό την ευρεία εκδοχή της, του Κωνσταντίνου Τσουκαλά υπήρξε ευρύτατη αλήθεια και πολύπλευρη, με έντονα τα αναγεννησιακά στοιχεία. Μία Παιδεία η οποία είχε ως αρχή και βάση την Νομική Επιστήμη, πλην όμως σταδιακώς επεκτάθηκε, με γεωμετρική πρόοδο, στους χώρους της Κοινωνιολογίας, της Φιλοσοφίας και της Ιστορίας.

Για την ακρίβεια, ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς έλαβε το πρώτο πανεπιστημιακό πτυχίο του από την Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στην συνέχεια έκανε υψηλότερου επι-

πέδου σπουδές σε πολλά άλλα πεδία -όπως για παράδειγμα σε εκείνα της Φιλοσοφίας του Δικαίου και της Κοινωνιολογίας- στα Πανεπιστήμια της Χαϊδελβέργης και του Μονάχου (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας), του Παρισιού (Γαλλία) και του Γέιτ (ΗΠΑ). Ως Πανεπιστημιακός Καθηγητής δίδαξε σε κορυφαία Πανεπιστήμια του εξωτερικού, κατ' εξοχήν δε της Γαλλίας, ολοκληρώνοντας αλήθεια και κορυφώνοντας την ακαδημαϊκή πορεία του ως Καθηγητής της Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πέραν του Πανεπιστημίου, εμβληματικό υπήρξε το πέρασμά του από την θέση του Επιστημονικού Διευθυντή (1981-1989) και του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου (1993-1995) του Εθνικού Ιδρύματος Κοινωνικών Ερευνών και του Προέδρου του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού (2017-2022), όπου και εργάστηκε αόκνως κατά την προετοιμασία των επετειακών εκδηλώσεων για τα 200 χρόνια από την Εθνεγερσία του 1821.

Με μεγάλη, είναι αλήθεια, καθυστέρηση και ύστερα από επώδυνες γι' αυτήν παλινωδίες -έστω και έτσι όμως, κατά το «τα στερνά τιμούν τα πρώτα»- η Ακαδημία Αθηνών εξέλεξε τον Κωνσταντίνο Τσουκαλά ως Τακτικό Μέλος της στην έδρα της Κοινωνιολογίας το 2025. Και για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους, μέσω της εν λόγω εκλογής του η Ακαδημία Αθηνών κατ' ουσία τιμήθηκε από τον Κωνσταντίνο Τσουκαλά, αφήνοντας στο περιθώριο αρκετά από τα, διόλου ευκαταφρόνητα σύμφωνα με τον προορισμό της, ολισθήματα του εκατονταετούς πλέον παρελθόντος της.

Η προσφορά του στην Δημόσια Ζωή του Τόπου μας

Σημειώθηκε προηγουμένως, έστω και εντελώς περιληπτικά, η ανεκτίμητη προσφορά του Κωνσταντίνου Τσουκαλά στην εν γένει Δημόσια Ζωή του Τόπου μας.

Η προσφορά αυτή, κοινώς πια αναγνωρισμένη και παραδεδεγμένη, ξεκίνησε από τα χρόνια της επτάχρονης

δικτατορίας (1967-1974), όταν ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς αναδείχθηκε σε έναν από τους αυθεντικούς αντιστασιακούς της τόσο σκοτεινής αλήθειας και, λαμβανομένης υπόψη και της τραγωδίας της Μαρτυρικής Κύπρου, τόσο καταστροφικής για την μοίρα της Πατρίδας μας περιόδου. Η αντιστασιακή δράση του εξελίχθηκε στο εξωτερικό, και περισσότερο στην Γαλλία, εφαρτηρήσιό της δε αποτέλεσε η ιστορικής σημασίας μελέτη του «The Greek Tragedy». Μελέτη η οποία εκδόθηκε το 1969 πρώτα στα αγγλικά και μεταφράστηκε αμέσως στα ελληνικά -με τίτλο «Η Ελληνική Τραγωδία»- και σε πολλές άλλες γλώσσες. Ας σημειωθεί ότι «Η Ελληνική Τραγωδία» διαδραμάτισε τότε τον ρόλο του «εγερτήριου σαλπίσματος» για την αφύπνιση του πολιτικού και πνευματικού κόσμου, στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, εναντίον της εγκληματικής και προδοτικής χούντας των συνταγματαρχών. Αφύπνιση η οποία είχε ως αποτέλεσμα την «έκρηξη» του αντίστοιχου αντιστασιακού κινήματος στο εξωτερικό, με επίκεντρο την Γαλλία. Κινήματος το οποίο συνέβαλε τα μέγιστα στην τελική πτώση της χούντας την 24η Ιουλίου 1974.

Στα χρόνια εκείνα ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς συμπορεύθηκε στο Παρίσι με το επίσης διεθνώς καταξιωμένο πνευματικό και πολιτικό μέγεθος του Νίκου Πουλαντζά, με τον οποίο συνδέθηκε στενά -άλλωστε ήταν φίλοι από παιδιά- συναποτελώντας το δίδυμο των Ελλήνων «Διόσκουρων» της, διεθνώς πρωτοποριακής την εποχή εκείνη, ελληνικής αριστερής διάνοησης. Έως το πέρας του βίου του -το γνωρίζω και προσωπικώς- ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς μάταια προσπάθησε να αποκρυπτογραφήσει την τελευταία αινιγματική γραφή του Νίκου Πουλαντζά, λίγο πριν από την τραγική αυτοχειρία του: «Είμαι αθώος». Και κατά κάποιο τρόπο αυτό το επώδυνο ανθρώπινο μυστήριο τον στοίχειωνε πάντα.

Οι επιστημονικές παρακαταθήκες του

Βαδίζοντας επί τα ίχνη των πνευματικών -πρωτίστως κοινωνιολογικών,

φιλοσοφικών και ιστορικών- καταβολών του Κωνσταντίνου Τσουκαλά μάλλον εύκολα μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι στο βάθος της σκέψης του υποφώσκει η επιρροή τριών, κατά βάση, μεγάλων πνευμάτων του 20ού αιώνα, καίτοι βεβαίως οι θέσεις και κατευθύνσεις του είναι, και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό, διαφορετικές. Πρόκειται για τους Antonio Gramsci, Max Weber και Michel-Paul Foucault. Επιπλέον, στο Παρίσι αναπτύχθηκε ένα είδος αμφίδρομης πνευματικής και επιστημονικής επιρροής μεταξύ του Κωνσταντίνου Τσουκαλά και των άκρως επιδραστικών τότε στην Γαλλία φιλοσόφων διανοητών Louis-Pierre Althusser και Pierre Bourdieu. Φυσικά πρέπει να καταστεί σαφές ότι ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς είχε δεχθεί ευθύς εξ αρχής και την πνευματική επιρροή του Νίκου Σβορώνου, υπό την εποπτεία του οποίου συνέγραψε την διδακτορική διατριβή του και ιδίως εξ αυτού τον θεωρούσε «πνευματικό πατέρα» του.

Αυτονοήτως, το συνοδικό έργο του Κωνσταντίνου Τσουκαλά φέρει την δική του σφραγίδα πρωτοτυπίας όχι μόνο στην Κοινωνιολογία, αλήθεια και πέραν αυτής στην Φιλοσοφία και στην Ιστορία. Εξ ου και η περίοπτη θέση την οποία πάντοτε κατέχει, ιδίως στον αντίστοιχο ευρωπαϊκό πνευματικό κόσμο, ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς μέσω των μετά την «Ελληνική Τραγωδία» πιο αντιπροσωπευτικών της όλης του Παιδείας έργων του: «Εξάρτηση και αναπαραγωγή: Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα» (1830-1922) (1976), «Κράτος και κοινωνική ανάπτυξη» (1980), «Κράτος, κοινωνία, εργασία» (2005), «Η επινόηση της ετερότητας. Ταυτότητες και διαφορές στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης» (2010). Σημειωτέον ότι στο έργο του «Εξάρτηση και αναπαραγωγή: Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα» (1830-1922) ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς άσκησε κριτική στον αλτουσεριανό νεομαρξιστικό αναγωγισμό.

Το 2020 ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς

Ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς

συγγράφει και εκδίδει το κατά πολλούς opus magnum -και σίγουρα «κύκνειο άσμα» του- «Ο Αόρατος Λεβιάθαν». Έργο βαθυστόχαστο αλλά και σε μεγάλο βαθμό προφητικό, το οποίο όμως δεν έχει ακόμη βρει την δικαίωση και την αναγνώριση που του αξίζει πραγματικά. Διόλου παράδοξο, αν αναλογισθούμε ότι στην Πατρίδα μας η κυρίαρχη «διανόηση» συνηθίζει, τουλάχιστον κατά κανόνα, να «τυρβάζει περί άλλα» και όχι «περί τα καίρια», ιδίως δε σε κρίσιμους και χαλεπούς καιρούς. Γεγονός το οποίο καταδεικνύει αλλά και συνεπάγεται και το δυσβάστακτο τίμημα που για μεγάλα χρονικά διαστήματα πληρώνει, εντεύθεν, ο Λαός μας στην πολύπαθη ιστορική διαδρομή του.

Ένα ταπεινό πνευματικό μνημόσυνο

Δύσκολα μπορεί να συντελεσθεί μία επαρκής συμπύκνωση της ευρείας και πολυσύνθετης σκέψης του Κωνσταντίνου Τσουκαλά σε όλα εκείνα τα πεδία του επιστητού, μέσα στα οποία πορεύθηκε με ασίγαστο πάθος και με ασυμβίβαστη συνέπεια. Θα τολμήσω να καταθέσω τις ακόλουθες σκέψεις, διευκρινίζοντας εκ προοιμίου ότι δεν συνιστούν τίποτα περισσότερο από ένα ταπεινό -και κατ' ανάγκην ελλιπτικό- πνευματικό μνημόσυνο για τον Άνθρωπο αλλά και για τον Φίλο, με όλη

την σημασία της λέξης, όπως η αμφιμερής σχέση μας εξελίχθηκε από τότε που ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς εντυπωσίαζε την γενιά μου στο Παρίσι όταν παρακολουθούσαμε τις πανεπιστημιακές παραδόσεις του -και τον επέκεινα πολιτικό λόγο του- έως τις τελευταίες δύο δεκαετίες όταν και μοιραστήκαμε τον ίδιο, περίπου, «άρτο ζωής και πνεύματος».

Προλογικώς ξεκινώ από την γενικώς παραδεδεγμένη διαπίστωση ότι το διάνυσμα της σκέψης του Κωνσταντίνου Τσουκαλά εκτείνεται μεταξύ των εξής δύο, θεμελιωδών για τον Άνθρωπο και την εν κοινωνία συμβίωσή του υπό γνήσιως δημοκρατικές συνθήκες, αρχών: της Ισότητας και της Ελευθερίας. Με την Ισότητα να εκλαμβάνεται, υπό την αναλογική εκδοχή της, ως ίση μεταχείριση ουσιαδώς όμοιων καταστάσεων και ως άνιση μεταχείριση ουσιαδώς ανόμοιων καταστάσεων, πάντοτε όμως υπό την προϋπόθεση -αν και ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς δεν το είχε αποδεχθεί ρητώς και σε όλη του την έκταση- ότι η Ισότητα δεν νοείται δίχως ισότητα στην αφετηρία και, συνεκδοχικώς, δίχως ισότητα ευκαιριών. Και με την Ελευθερία να εκλαμβάνεται ως ακώλυτη άσκηση των θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, οπωσδήποτε με τους κατά το Σύνταγμα περιορισμούς τους οποίους αυτονοήτως συνεπάγεται η Αντιπροσω-

πευτική Δημοκρατία, ερειδόμενη επί των αντηρίδων της Διάκρισης των Εξουσιών και του Κράτους Δικαίου και επί των εξ αυτών απορρεόντων εξαιρετικά κρίσιμων θεσμικών αντιβάρων. Αυτό το ιδεώδες οικοδόμημα της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας το οποίο πρέπει, οιονεί εκ φύσεως, να θεμελιώνεται πάνω στις βάσεις αφενός της Λαϊκής Κυριαρχίας και της αντίστοιχης δημοκρατικής νομιμοποίησης κάθε μορφής κρατικής εξουσίας και, αφετέρου, της Κοινωνικής Δικαιοσύνης ως εγγύησης της κοινωνικής συνοχής, άρχισε να «γκριζάρει» στην σκέψη του Κωνσταντίνου Τσουκαλά, αρχικώς μετά την παρακμιακή διαδρομή του κινήματος του Μάη του '68. Και κατά κύριο λόγο, δίχως μάλιστα ελπίδες αναστροφής πια, μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, δηλαδή κατά τα τέλη του 20ού αιώνα. Ακριβώς τότε ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς αναδείχθηκε σε έναν από τους πρώτους που αντιλήφθηκαν και διακήρυξαν ότι το «Τέλος της Ιστορίας», με την δήθεν αμετάκλητη επικράτηση του γνήσιου Φιλελευθερισμού και της σύμφυτης πολιτειακής του οργάνωσης, της εξίσου γνήσιως Φιλελεύθερης Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, ήταν είτε το αποκύημα της φαντασίας των ανιδιοτελώς ονειροπόλων. Είτε -και τούτο, δυστυχώς, αποτελεί πάντα τον κανόνα- το άλλοθι όσων απεργάζονταν την

χρησιμοποίησή της για να επιβάλουν τον «Λεβιάθαν» του ακραίου, δίχως ίχνος δημοκρατικής νοοτροπίας και νομιμοποίησης, νεοφιλελευθερισμού. Εφεξής αφήνω το «βήμα» στον «Αόρατο Λεβιάθαν» του Κωνσταντίνου Τσουκαλά για να «καταμαρτυρήσει» όσα πρέπει εναντίον των φορέων της σύγχρονης και ανεξελέγκτως εντεινόμενης Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης, με μία προκαταβολική, συμβολική καθαρώς, αναφορά στον έξοχο στίχο του Οδυσσέα Ελύτη από το «Άξιον Εστί»: «Εξόριστε ποιητή στον αιώνα σου λέγε τι βλέπεις»: Οι, λόγω της στρεβλής φοράς της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης, επίκτητες στρεβλώσεις του Καπιταλιστικού Οικονομικού Συστήματος επιβαρύνουν δραματικά την ομαλή πορεία του κοινωνικοοικονομικού γίγνεσθαι ιδίως μέσα από την πρόκληση συνεχών ανατροπών του, οι οποίες λόγω της ιδιοσυστασίας τους καθίστανται και απρόβλεπτες και, κατά συνέπεια, δυσχερώς αναστρέψιμες. Τις ανατροπές αυτές υποδαυλίζουν, πάντοτε στο γενικότερο πλαίσιο της δυσλειτουργίας του Καπιταλιστικού Οικονομικού Συστήματος, κυρίως οι εξής τρεις παράγοντες:

Πρώτον, η μορφή που έχει πάρει η εν γένει παγκοσμιοποίηση των οικονομικών σχέσεων και συναλλαγών. Μία παγκοσμιοποίηση με άκρως επιθετικά στοιχεία, υπό την έννοια της διάθεσης

των μέσων, δια των οποίων εξελίσσεται, αποκλειστικώς για την εξυπηρέτηση των σκοπιμοτήτων των βουλημικών, κατά κυριολεξία, Αγορών, σε προκλητική μάλιστα αντίθεση προς τις ανάγκες των επιμέρους Εθνικών Οικονομιών. Και μία παγκοσμιοποίηση η οποία, υπό τα δεδομένα αυτά, δρα παντελώς αυθαιρέτως, δίχως να υπακούει πλέον σε συγκεκριμένους ορθολογικούς νομικούς και οικονομικούς κανόνες. Είτε διότι οι κανόνες αυτοί -και κατά πρώτο λόγο οι δημοκρατικώς θεσπισμένοι Κανόνες Δικαίου- δεν υφίστανται. Είτε -ακόμη χειρότερα- διότι οι ισχύοντες, έστω και ελλιπείς, κανόνες παραβιάζονται προκλητικώς και συστηματικώς από τους παράγοντες των Αγορών, με αιχμή του δόρατος τους παράγοντες του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.

Δεύτερον, οι σύγχρονες χρηματοπιστωτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται μέσα στον ορυμαγδό της ολοκληρωτικής πια Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης. Μέθοδοι οι οποίες αντιτίθενται ευθέως στις παραδοσιακές αρχές της συναλλακτικής και της τραπεζικής πίστης και, στο βωμό του εύκολου κέρδους, οδηγούν στην ανάληψη κάθε είδους αντίστοιχου χρηματοπιστωτικού ρίσκου. Με ευθύ αποτέλεσμα να ωθούν σε ταχείας εξέλιξης διαλυτικές τάσεις το παραδοσιακό οικονομικό -και, αυτοθρόως, το κοινωνικό- σύστημα. Άρα, σε αδυναμία επαρκούς τιθάσευσης των εξελίξεων αυτών, ιδίως μέσω κανονιστικών ρυθμίσεων με επαρκή θεσμική αντοχή και στέρεα δημοκρατική νομιμοποίηση. Και, τρίτον, η συνδρομή της σύγχρονης Τεχνολογίας, όταν και στο μέτρο που αυτή υποκύπτει παθητικώς στα κελεύσματα των ισχυρών συντελεστών της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης υπό συνθήκες ακραίου νεοφιλελευθερισμού και ανάλογης επιχείρησης εκμηδένισης κάθε ικμάδας κρατικού παρεμβατισμού. Ειδικότερα η Τεχνολογία, δρώντας ως βοηθός εκπληρώσεως μέσα σε αυτές τις συνθήκες, εντείνει τις παρενέργειες της άναρχης λειτουργίας της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης και του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος. Όπως είναι ευνόητο, προς την κατεύθυνση αυτή κορυφαίο ρόλο διαδραματίζει το τμήμα εκείνο της Τεχνολογίας το οποίο αφορά την ταχύτατη εξέλιξη της ψηφιακής διάστασής της με την συνδρομή της Τεχνητής Νοημοσύνης και, μέσω αυτής, της γιγάντωσης των δυνατοτήτων της in globo

ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Επίλογος

Τελειώνω, προτείνοντας έναν σύντομο απολογισμό σχετικά με την πεμπτουσία της σκέψης του Κωνσταντίνου Τσουκαλά μέσα από την υπαρξιακή, ως προς την πορεία του Ανθρώπου γενικότερα, αγωνία του. Αγωνία την οποία βίωσα και προσωπικώς μέσα και από τις συζητήσεις μας ιδίως κατά τα τελευταία δέκα χρόνια. Μιλώ για αγωνία επεξηγώντας, αμέσως, ότι στην σκέψη του Κωνσταντίνου Τσουκαλά αυτή δεν εμφανίζει, κατ' ουδένα τρόπο, χαρακτηριστικά παθητικότητας μπροστά σε μία αδήριτη νομοτέλεια. Και τούτο διότι ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς αγωνιούσε, έως το τέλος του, για την τύχη του Ανθρώπου σε έναν κόσμο αιχμάλωτο από τη μία πλευρά στο σκοτεινό «Βασίλειο» της Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης -οπωσδήποτε με την συνδρομή και της Τεχνολογικής Επανάστασης, ως βοηθού εκπληρώσεως κατά τα προεκτεθέντα- όπου διαιωνίζεται η «δυναστεία» της «επικυριαρχίας» του «οικονομικού» επί του «θεσμικού». Και, από την άλλη πλευρά, στον εφιάλτη της Κλιματικής Κρίσης, η οποία οδηγεί

γεί στα άκρα ιδίως τις οικονομικές ανισότητες μεταξύ Λαών και Κρατών, οδηγώντας τον Άνθρωπο πάνω στην προκρούστεια κλίνη της απόλυτης περιθωριοποίησης. Ταυτοχρόνως, όμως, ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, και με το προσωπικό του παράδειγμα, καλούσε, με όποιο τρόπο μπορούσε και κατά βάση με τον γραπτό λόγο του, σε ένα είδος εξέγερσης υπέρ της υπεράσπισης του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του, εν τέλει δε υπέρ της υπεράσπισης της αυθεντικής Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας ως εγγύησης της Ελευθερίας. Κατά τούτο, όπως και ο ίδιος παραδεχόταν στις προμνημονευόμενες συζητήσεις μας, ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς πορευόταν και στα στοχαστικά μονοπάτια του Albert Camus, τόσο στον «Μύθο του Σισύφου» όσο και στον «Εξεγερμένο Άνθρωπο». Εκεί όπου ο Albert Camus τάχθηκε ασυμβίβαστος στο πλευρό του Ανθρώπου που δίχως να επαναστατεί -γνωστή, άλλωστε, η καθοριστικής σημασίας διαφορά του με τον επαναστατικό στοχασμό του Jean-Paul Sartre, τον οποίο θεωρούσε ως δημοκρατικώς αθυσιτελή αφού η Ιστορία αποδεικνύει πως η επανάσταση εν τέλει οδηγεί στην εγκαθίδρυση

ση μίας νέας μορφής απολυταρχίας-προσφεύγει σε όλα τα μέσα που του παρέχει η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία για την αντιμετώπιση του κατά τον Κωνσταντίνο Τσουκαλά «Αόρατου Λεβιάθαν». Και κατά βάση στα Θεμελιώδη Δικαιώματα -ατομικά, κοινωνικά και μικτά- μέσω των οποίων ο Άνθρωπος μπορεί, υπό όρους Δημοκρατίας και Δικαιοσύνης, να υπερασπισθεί την αξία του και να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητά του συμμετέχοντας ελευθέρως στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή. Υπ' αυτά τα δεδομένα -και όχι μόνο βεβαίως- φθάνω στο καταληκτικό συμπέρασμα ότι ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς έζησε μαζί μας και έδρασε ελεύθερος, ακόμη δε και στο τέλος του μας αποχαιρέτισε το ίδιο ελεύθερος.» ☐

**Το κείμενο είναι από την ομιλία του τέως Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των XXI «Διεθνολογικών Συναντήσεων Ναυπλίου» που οργανώνει κατ' έτος το «Κέντρο Διεθνούς Δικαίου και Διπλωματίας» με θέμα «Πόλεμος και Ειρήνη σε καιρό δυστοπίας.*

Ο Ιωάννης Μεταξάς κατοικούσε σε ένα παλιό διώροφο αρχοντικό, στην Κηφισιά. Μαζί του έμενε ένας ακόλουθος που κοιμόταν σε δωμάτιο στο ισόγειο. Σε μια σκοπιά έξω από τη σιδερένια πόρτα του κήπου εναλλάσσονταν μέρα νύχτα χωροφύλακες φρουροί. Το πάτημα ενός κουμπιού στη σκοπιά έκανε ένα ηλεκτρικό κουδούνι να ηχήσει στο δωμάτιο του ακόλουθου.

Ο Εμμανουέλε Γκράτσι κατοικούσε στο κτίριο της ιταλικής πρεσβείας στην Αθήνα. Μεσάνυχτα Κυριακής 27 προς 28 Οκτωβρίου ειδοποίησε τον στρατιωτικό του ακόλουθο να πάει στην πρεσβεία με το αυτοκίνητό του. Ειδοποίησε και τον Αλβανό Ντεσάντο, επίσημο διερμηνέα του. Λίγο μετά τις 2 τα ξημερώματα, το αυτοκίνητο του στρατιωτικού ακολούθου έβγαине από το κήπο της πρεσβείας. Οδηγούσε ο ίδιος ο ακόλουθος. Στη θέση του συνοδηγού ο Ντεσάντο. Πίσω, ο Γκράτσι. Είχε διαλέξει αυτόν τον τρόπο για να μην προκαλέσει ανησυχίες στους όποιους ξενύχτηδες θα τύχαινε να συναντήσουν. Η πρεσβευτική λιμουζίνα σίγουρα θα προκαλούσε υποψίες τέτοια άγρια ώρα.

Τρεις παρά δέκα, το αυτοκίνητο έφτασε έξω από την πόρτα του αρχοντικού στην Κηφισιά. Ο Ντεσάντο βγήκε και πήλσισε τον χωροφύλακα φρουρό. Ο πρεσβευτής της Ιταλίας επιθυμούσε να δει τον πρωθυπουργό για μια εξαιρετική επείγουσα υπόθεση. Ο φρουρός πάτησε το κουμπί. Το κουδούνι ήχησε στο δωμάτιο του ακόλουθου. Ξύπνησε. Από το παράθυρό του, είδε το αυτοκίνητο του διπλωματικού σώματος. Είδε και το σημαϊάκι με τις τρεις κάθετες λουρίδες. Χρώματα δεν αναγνώρισε στο σκοτάδι. Ανέβηκε στο υπνοδωμάτιο του Μεταξά και τον ξύπνησε.

«Ηρθε κάποιος ξένος διπλωμάτης και σας γυρεύει. Μάλλον της γαλλικής πρεσβείας».

Ο Μεταξάς κοίταξε το ρολόι.

«Τέτοια ώρα;», μουρμούρισε υποψιασμένος. Πέρασε μια ρόμπα πάνω από τις πιτζάμες του και κατέβηκε στον κήπο. Από μια παιϊνή πόρτα, έριξε μια ματιά στο αυτοκίνητο, αναγνώρισε την ιταλική σημαία και κατάλαβε. Ξαναπήκε στον κήπο, πήγε στην κεντρική πόρτα, την άνοιξε, χαιρέτησε τον Γκράτσι και είπε στον χωροφύλακα να τους αφήσει να περάσουν. Ο Αλβανός και ο στρατιωτικός ακόλουθος προτίμησαν να μείνουν στον κήπο. Ο Γκράτσι κι ο Μεταξάς ανέβηκαν στο σαλονάκι του πρώτου ορόφου. Γνώριζαν και οι δύο γαλλικά και δεν χρειάζονταν διερμηνέα. Κάθισαν. Ο Γκράτσι μπήκε αμέσως στο θέμα:

«Με έχουν επιφορτίσει να σας επιδώσω αυτή τη διακοίνωση», είπε. Ο Μεταξάς πήρε το έγγραφο κι άρχισε να διαβάζει:

Η Ιταλία κατηγορούσε την Ελλάδα ότι παραβίασε τις αρχές της ουδετερότητας, παραχώρησε διευκολύνσεις στον βρετανικό στόλο και καταπίεζε τους Αλβανούς

Αθήνα. Κατοχή 1941

της Τσαμουριάς. Για όλα αυτά, η Ιταλία ζητούσε να εγκατασταθούν ιταλικές δυνάμεις σε στρατηγικά σημεία, ώστε να διασφαλιστεί η ελληνική ουδετερότητα, ειδάλλως «κάθε αντίδραση θα καμφθεί δια των όπλων». Το τηλεσίγγραφο εξέπνεε στις 6 το πρωί της 28ης του Οκτωβρίου του 1940. Ο Μεταξάς κοίταξε το ρολόι του. Περσμένες τρεις!

«Alors, c'est la guerre» (λοιπόν, έχουμε πόλεμο), διαπίστωσε.

«Δεν είναι απαραίτητο», απάντησε ο Γκράτσι και συμπλήρωσε: «Η ιταλική κυβέρνηση ελπίζει ότι θα αποδεχτείτε τους όρους της και θα επιτρέψετε να περάσει ο ιταλικός στρατός».

Με κάποια δόση ειρωνείας, ο Μεταξάς τον ρώτησε:

«Και πώς πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει αυτό; Λέτε ότι θα ξεκινήσετε επίθεση στις 6 το πρωί, σε λιγότερο από τρεις ώρες. Ακόμα και να το ήθελα, φαντάζεστε ότι σ' αυτό το διάστημα προλαβαίνω να ξυπνήσω τον βασιλιά και να τον ενημερώσω, να ειδοποιήσω υπουργό Στρατιωτικών και γενικό επιτελείο, να θέσω σε κίνηση τις τηλεγραφικές υπηρεσίες, να συγκαλέσω υπουργικό συμβούλιο και να παρθούν οι σχετικές αποφάσεις; Και έστω ότι γίνονται όλα αυτά. Ποια είναι τα στρατηγικά σημεία που θέλει να καταλάβει η κυβέρνησή σας;».

«Δεν έχω ιδέα», απάντησε αυθόρμητα ο Γκράτσι.

«Επομένως, έχουμε πόλεμο», επανέλαβε ο Μεταξάς. Ο Γκράτσι ψέλλισε ότι ελπίζει πως όχι, και αποχώρησε. Κοντοστάθηκε ακούγοντας τον Μεταξά να σχολιάζει:

«Vous êtes les plus forts» (είστε οι πιο δυνατοί).

Η κραυγή «Αέρα» συγκλόνισε τα ηπειρωτικά βουνά. Οι ιταλικές θέσεις ανατράπηκαν. Κάποιοι αγκιστρώθηκαν στα υψώματα. Τους κυνήγησαν με την ξιφολόγη. Ως το βράδυ, τα υψώματα έπεσαν.

Γράφει στα απομνημονεύματά του ο Γκράτσι:

«Ενωσα ντροπή. Με ευλάβεια υποκλίθηκα στον Έλληνα πρωθυπουργό και έφυγα με το κεφάλι σκυμμένο».

Με όλα αυτά, η ώρα είχε πάει 3.15'. Ο Μεταξάς τηλεφώνησε να ξυπνήσουν τον βασιλιά Γεώργιο Β', τον οποίο και ενημέρωσε. Αμέσως μετά, τηλεφώνησε στον πρεσβευτή της Βρετανίας, Πάλλερτ, που είπε ότι σπεύδει στην Κηφισιά. Ξύπνησε τον Παπάγο και τον αντιναύαρχο Σακελλαρίου, αρχηγό του ΓΕΝ, και συγκάλεσε υπουργικό συμβούλιο στο υπουργείο Εξωτερικών. Μετά, τηλεφώνησε στους Έλληνες πρεσβευτές στην Άγκυρα και στο Βελιγράδι. Στις 4, ο Πάλλερτ του χτυπούσε την πόρτα. Τον διαβεβαίωσε ότι η Βρετανία θα τηρούσε τις δεσμεύσεις της. Κατέβηκαν στην Αθήνα. Το υπουργικό συμβούλιο ξεκινούσε τη συνεδρίασή του στις 5.30' το πρωί, ενώ η Αθήνα ακόμα κοιμόταν. Την ίδια ώρα, στα ελληνοαλβανικά σύνορα ξεκινούσαν οι βοές του ιταλικού πυροβολικού. Οι στρατηγοί βιάζονταν και δεν περίμεναν καν να εκπνεύσει το τηλεσίγγραφο.

Στα σύνορα έβρεχε κατακλυσμιαία. Αστραπές και βροντές σκέπαζαν τον κρότο από τις βοές του ιταλικού πυροβολικού με αποτέλεσμα οι φρουροί των συνόρων να αργήσουν να πάρουν χαμπάρι, τι ακριβώς συνέβαινε. Είχαν όμως σαφείς εντολές για την περίπτωση. Από την Παρασκευή, 26 Οκτωβρίου, είχαν εντοπίσει ότι οι Ιταλοί έπαιρναν επιθετική διάταξη, είχαν όλοι προετοιμαστεί και περίμεναν με το δάχτυλο στη σκανδάλη. Στις 4 το πρωί ο μέραρχος της 8ης υποστράτηγος Χαράλαμπος Κατσιμήτρος μάθαινε για το τηλεσίγγραφο. Μόλις οι Έλληνες φρουροί των συνόρων συνειδητοποίησαν ότι δεν ήταν μόνο βροντές αλλά και πυρά, παράτησαν τις σκοπιές και συνέκλιναν στα προκαθορισμένα σημεία προκάλυψης.

Την πρώτη ώρα, οι Ιταλοί διέθεταν 100.000 άνδρες, άγνωστο αριθμό μελανοχιτώνων και κάμποσους στρατολογημένους Αλβανούς. Είχαν 135 πυροβολαρχίες και ένα τάγμα πολυβόλων, 150 άρματα μάχης και 18 ίπτες ιππικού. Και υποστηρίζονταν από 400 αεροπλάνα.

Την ίδια ώρα, οι Έλληνες διέθεταν

Οκτώβριος 1944. Αθηναίοι γιορτάζουν την απελευθέρωση της πόλης τους.

35.000 άνδρες με 40 πυροβολαρχίες. Και η ελληνική αεροπορία είχε 130 αεροπλάνα που έπρεπε να καλύπτουν ολόκληρη την ελληνική επικράτεια.

Στην Ήπειρο, η 8η μεραρχία γνώριζε ακόμα και τη «διαδρομή» που οι Ιταλοί στρατηγοί είχαν επιλέξει! Πορεία προς τα Ιωάννινα και όχι προς τη Φλώρινα και τη Θεσσαλονίκη, επειδή αυτήν την είχαν αφήσει στη Βουλγαρία, καθώς οι επιτελείς του Μουσολίνι πίστευαν ότι οι Βούλγαροι θα εισέβαλλαν ταυτόχρονα με τους Ιταλούς. Οι Έλληνες γνώριζαν πολύ καλά ότι, εκείνη τουλάχιστον τη στιγμή, από τους Βουλγάρους δεν κινδύνευαν. Σχεδίασαν μια σειρά από εκπλήξεις που αποδείχτηκαν οδυνηρές για τους εισβολείς. Και είχαν εκπονήσει σχέδιο μεταφοράς δυνάμεων από τα ελ-

ληνοβουλγαρικά στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Εφαρμόστηκε αμέσως μόλις εκδηλώθηκε η ιταλική επίθεση.

Άλλωστε, το χτύπημα στην Τήνο ήταν το καμπανάκι που ενεργοποίησε τα ανακλαστικά του συνταγματάρχη Μαυρογιάννη, αρχηγού πυροβολικού της 8ης μεραρχίας. Και η μεραρχία αυτή, επανδρωμένη ολοκληρωτικά από Ηπειρώτες, ήταν που επρόκειτο να αναλάβει το κύριο βάρος της άμυνας, σε περίπτωση ιταλικής επίθεσης στην Ήπειρο. Χρήματα για οχυρώσεις και τέτοια δεν παρέχονταν. Κι ο συνταγματάρχης Μαυρογιάννης αφιέρωσε όλο τον χρόνο του, από της Παναγιάς ως τις 27 Αυγούστου, στην ανίχνευση της πορείας που θα ακολουθούσαν οι Ιταλοί σε περίπτωση εισβολής. Τον ενδιέφερε το πιθανό δρομολόγιο των ιταλικών δυνάμεων από τα σύνορα ως τη

διάβαση ανάμεσα Καθπάκι και Γραμπάδα, που οδηγεί στα Γιάννενα. Μετά την ιταλική επίθεση, θα αποδεικνυόταν ότι δεν είχε πέσει έξω ούτε σε μονοπάτι!

Με τον χάρτη του «ιταλικού δρομολόγιου» στα χέρια, από τις 27 Αυγούστου 1940 κι έπειτα, πήρε σβάρνα τα ηπειρώτικα χωριά.

Γράφει ο Άγγελος Τερζάκης:

«Πήγαινε στα χωριά, φώναζε τον πρόεδρο της κοινότητας και τον παπά, έβαζε να χτυπήσουν την καμπάνα. Έβγαζε λόγο στους χωρικούς που συνάζονταν. Και τους έδινε να καταλάβουν πως ο αγώνας, αν είναι να γίνει, θα είναι για την Ελλάδα, για το σπίτι τους, για τα χώματά τους. Τον καταλάβαιναν* ήταν Ηπειρώτες, αυτός πολέμαρχος γεννημένος». Επιστρατευμένοι εθελοντικά, οι χωρικοί αναλάβαιναν να εκτελέσουν ό,τι τους ζητούσε: καμουφλαρισμένα χαντά-

κια, υπονομεύσεις γεφυριών, φύτεμα ναρκών, φράξιμο σπηλιών. Ως τις 25 Οκτωβρίου, τα «έργα» είχαν τελειώσει. Την ημέρα εκείνη, από την Πίνδο όπου βρισκόταν επικεφαλής αποσπάσματος δυο χιλιάδων ανδρών, ο συνταγματάρχης Δαβάκης τηλεφώνησε στον μέραρχο υποστράτηγο Κατσιμήτρο, στα Γιάννενα, και ανέφερε ότι οι Ιταλοί απέναντί του είχαν πάρει επιθετική διάταξη. Το ίδιο είχαν διαπιστώσει και οι φρουροί των συνόρων, στην περιοχή της μεραρχίας.

Οι φαντάροι στα συνοριακά φυλάκια είχαν εντολή, σε περίπτωση εισβολής, να συγκλίνουν στη γραμμή άμυνας που περιλάμβανε και τη δίοδο ανάμεσα Καθπάκι και Γραμπάδα. Τα «έργα» του Μαυρογιάννη τους διευκόλυναν:

Μετά από το καταγιστικό μπαράζ πυροβολικού των πρώτων ωρών, στις 28

Οκτωβρίου, οι Ιταλοί ξεκίνησαν την εισβολή «εν πομπή και παρατάξει», ακολουθώντας κατά γράμμα τη διαδρομή που είχε υποθέσει ο αρχηγός πυροβολικού: Μπροστά οι μοτοσικλετιστές, πίσω τα θωρακισμένα κι ακόμα πιο πίσω το πεζικό. Μετά τα πρώτα μέτρα, χάλασε η διάταξη. Τώρα, χτυπούσε το ελληνικό πυροβολικό.

Ο έφεδρος ανθυπολοχαγός Μηχανικού Πελένης υπηρετούσε στην μεθοριακή περιοχή της Αρινίτσας. Ήμερώματα, 28 Οκτωβρίου του 1940, ο χώρος τυραννιόταν από τις εκρήξεις όλμων και οβίδων. Ο έφεδρος ξάπλωσε στη δημοσιά κι άρχισε να σέρνεται ανάμεσα στα ορύγματα από τις οβίδες που έσκαζαν τριγύρω του. Υπονόμεισε την στρατηγικής σημασίας μεγάλη γέφυρα της Αρινίτσας κι έβαλε φωτιά στο φιτίλι. Όταν τα πρώτα, άγνωστα στους Έλληνες στρατιώτες, ιταλικά άρματα μάχης έφτασαν εκεί, αναγκάστηκαν να σταματήσουν. Η γέφυρα είχε τιναχτεί στον αέρα.

Δοκίμασαν να προχωρήσουν από τη δεξιά όχθη. Τα δυο πρώτα χάθηκαν στο βάθος μιας καλώς καμουφλαρισμένης αντιαρματικής τάφρου. Τα υπόλοιπα λοξοδρόμησαν για να αποφύγουν το εμπόδιο. Έπεσαν σε ναρκοπέδιο και αφανίστηκαν. Όσα γλίστσαν, έκαναν πίσω. Έπεσαν σε διασταυρούμενα πυρά από «φωλιές πυροβόλων». Οι πυροβολητές είχαν εντολή να τα χτυπήσουν «μόνο στην υποχώρησή τους» κι έτσι δεν είχαν εντοπιστεί την ώρα της πρώτης εισβολής.

Με όλη αυτή την αναταραχή, οι Ιταλοί μπόρεσαν να ανασυνταχτούν και να επιτεθούν σοβαρά, στις 30 Οκτωβρίου. Όμως, από τη νύχτα, 29 του μήνα, όλοι οι Έλληνες βρίσκονταν στην προκαθορισμένη γραμμή άμυνας, κατά τα επιτελικά σχέδια που η μεραρχία είχε καθορίσει. Οι Ιταλοί έφτασαν εκεί, πρωί 30 του μήνα. Ήταν στο Καληπάκι που μαζί με την Γραμπάδα δημιουργούν μια στενή δίοδο, ό,τι πρέπει για ενέδρα.

Από την Αθήνα, το μήνυμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού προς την 8η μεραρχία κατέληγε:

«...αναγνωρίζεται η δυσχερής θέσις, εις ην ευρίσκεται η μεραρχία. Η κυβέρνηση δεν αναμένει βεβαίως εκ της μεραρχίας νίκας, δεδομένης της αριθμητικής υπεροχής του αντιπάλου, αναμένει όμως εκ ταύτης να σώσει την τιμήν των ελληνικών όπλων».

Ο μέραρχος Χαράλαμπος Κατσιμήτρος θίχτηκε και απάντησε:

«Μπορώ να βεβαιώσω υπευθύνως τον κύριο Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, και το τονίζω ιδιαίτερω, ότι οι Ιταλοί δεν θα περάσουν το Καληπάκι. Χωρίς να έχω το ανάστημα του στρατηγού Πεταίν (ήρωα της Γαλλίας στη μάχη του Βερντέν, στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο), που είπε ότι οι Γερμανοί δεν θα περάσουν και δεν πέρασαν, μπορώ να βεβαιώσω με κάθε πεποίθησίν μου ότι οι Ιταλοί δεν θα περάσουν».

Και δεν πέρασαν. Η ελληνική υποδοχή ήταν αντάξια της περίπτωσης. Οι Ιτα-

λοί αιφνιδιάστηκαν, έσπασαν τα μούτρα τους, έκαναν πίσω.

Η γενική επίθεση των Ιταλών εκδηλώθηκε στις 4 το πρωί της 31ης Οκτωβρίου. Ο στρατηγός Βισκόντι Πράσκα σκόπευε να δράσει κεραυνοβόλα, περνώντας από το Καληπάκι βόρεια από τα Γιάννενα. Οι Έλληνες τους άφησαν να πλησιάσουν αρκετά, πριν να αρχίσουν τα πολυβόλα. Ως τη νύχτα, οι Ιταλοί δεν είχαν καταφέρει να κερδίσουν σπιθαμή. Και μετρούσαν βαριές απώλειες. Σε πλῆθος 260 χλμ., το μέτωπο άντεξε. Και, ξαφνικά, στην αλβανική παραλία όπου οι Ιταλοί αποβιβάζονταν ήσυχoi πως θα μείνουν ανενόχλητοι, παρουσιάστηκαν δυο αντιτορπιλικά. Ήταν το «Σπέτσαι» και το «Ψαρά». Ύψωσαν ελληνική σημαία κι άρχισαν να βομβαρδίζουν τους σαστισμένους Ιταλούς. Ο βομβαρδισμός κράτησε μιάμιση ώρα. Μετά, πάντα σημαιοστολισμένα, τα ελληνικά πλοία αποχώρησαν.

Ο Κωνσταντίνος Δαβάκης ήταν ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που διέταξε αντιπίθεση, δυο βδομάδες πριν από την εντολή του επιτελείου. Γεννήθηκε το 1897 στη Μάνη, μετείχε στις μάχες του Σκρα και της Δοϊράνης και πήρε μέρος στη Μικρασιατική εκστρατεία. Αποστρατεύτηκε το 1936 «για λόγους υγείας» αλλά ανακλήθηκε στην ενεργό δράση, στα 1940. Συνταγματάρχης πια, ανέλαβε τη διοίκηση του αποσπάσματος Πίνδου

και εργάστηκε υπεράνθρωπα ετοιμάζοντας την ελληνική άμυνα, εκεί. Το απόσπασμά του αριθμούσε 2.000 άνδρες και διέθετε τέσσερα ορεινά πυροβόλα. Παρ' όλα αυτά, αντιμετώπισε τη μεραρχία Αθηνιστών «Τζούλια» που διέθετε 15.000 άνδρες και είκοσι πυροβόλα, έχοντας και αεροπορική υποστήριξη κατά την εισβολή. Ως τις 31 Οκτωβρίου, ο Δαβάκης υποχωρούσε. Την 1η Νοεμβρίου, διέταξε αντεπίθεση! Πολεμούσε στην πρώτη γραμμή και τραυματίστηκε αλλά η αντεπίθεση συνεχίστηκε και κατέληξε στην πρώτη ελληνική αλλιά και συμμαχική νίκη επί ευρωπαϊκού εδάφους.

Δυο χρόνια αργότερα (1942), ο Δαβάκης πιάστηκε στην κατεχόμενη Ελλάδα και στάλθηκε όμηρος στην Ιταλία. Το πλοίο που τον μετέφερε, torpilίστηκε στο Ιόνιο. Ο συνταγματάρχης ήταν ένας από τους νεκρούς.

Στις αρχές Νοεμβρίου 1940, οι Ιταλοί βρίσκονταν μέσα στο ελληνικό έδαφος, στην Ήπειρο, αλλά μπροστά στη γραμμή της ελληνικής άμυνας. Μια βδομάδα μετά την εισβολή, κατανοούσαν πως τα πράγματα δεν ήταν ακριβώς όπως τα λογάριζαν. Κανονικά, ο στρατηγός Βισκόντι Πράσκα έπρεπε, κατά τα σχέδια, να πίνει τον καφέ του, αν όχι στην Αθήνα, τουλάχιστο στα Γιάννενα. Είχε διαψευστεί. Η γενική επίθεση των Ιταλών, στις 4 Νοεμβρίου, απέφερε τη διάσπαση του ελληνικού μετώπου στην παραλία. Δεν προχώρησαν,

όμως, καθώς η γραμμή Καληπάκι - Γραμπάδα αντιστεκόταν σθεναρά.

Στο μέτωπο της παραλίας, οι Ιταλοί κατάφεραν να προχωρήσουν ως τον ποταμό Θύαμη, τον Καλημά. Σε κάποιο σημείο τον πέρασαν. Κατάφεραν να κυριεύσουν την ακριτική κωμόπολη Φιλιάτες και να μπουν στην Ηγουμενίτσα. Την κατέστρεψαν. Δεν μπόρεσαν να πάνε πιο κάτω καθώς η ελληνική ανασύνταξη τους σταμάτησε.

Νέα ιταλική γενική επίθεση, στις 7 του μήνα, έβαλε κύριο στόχο το Καληπάκι και τη Γραμπάδα. Αν τα έπαιρναν, θα μπορούσαν να προχωρήσουν. Το Καληπάκι άντεξε με ηρωική άμυνα. Το ύψωμα της Γραμπάδας έπεσε. Δεν πρόλαβαν να χαρούν οι Ιταλοί. Μεσάνυχτα, ξέσπασε η ελληνική αντεπίθεση με την ξιφολόγη. Ακολούθησε μάχη σώμα με σώμα. Όταν έφεξε 8 του μήνα, η Γραμπάδα ήταν και πάλι στα χέρια των Ελλήνων. Ένα ηρωικό τηλεγράφημα, την ίδια μέρα, πληροφορούσε τον στρατηγό Βισκόντι Πράσκα πως είχε αντικατασταθεί. Τον αντικαθιστούσε ο έμπιστος του Μουσολίνι, στρατηγός Σοντού, που βρισκόταν στο μέτωπο από τις 5 του μήνα «για να βοηθήσει στις μεταφορές».

Στις 12 Νοεμβρίου, το μέτωπο στην Ήπειρο ανέλαβε το Α' σώμα στρατού. Από τις 14, άρχισε αναγνωριστικές επιχειρήσεις. Τα σημάδια ήταν ευνοϊκά. Οι Ιταλοί έχαναν τις θέσεις τους, τη μια μετά την άλλη.

Στην Αθήνα, ξενυχτούσαν πανηγυρίζοντας. Στην Κορυτσά, κοιμούνταν ήρεμα, να ξυπνήσουν πρωί. Το ξημέρωμα, 23 Νοεμβρίου 1940, όλοι ήταν στο πόδι. Και η πόλη ήταν πνιγμένη στη γαλανόλευκη. Ο ελληνικός στρατός μπήκε με βήμα παρέλασης. Αποθεώθηκε.

Ο ελληνικός στρατός προελαύνει

Η αντεπίθεση

Στις 18 Νοεμβρίου 1940, η διαταγή του διοικητή της 8ης ελληνικής μεραρχίας, υποστράτηγου Χαράλαμπτου Κασσιμήτρου έλεγε: «Ηλθεν η ευλογημένη υπό του θεού ημέρα κατά την οποίαν θα εκδιώξωμεν τον εχθρόν εκ του πατρίου εδάφους (...). Η μεραρχία αναλαμβάνει από σήμερα γενικήν αντεπίθεσιν εφ’ ολοκλήρου του μετώπου».

Η κραυγή «Αέρα» συγκλόνισε τα ηπειρωτικά βουνά. Οι ιταλικές θέσεις ανατράπηκαν. Κάποιοι αγκιστρώθηκαν στα υψώματα. Τους κυνήγησαν με την ξιφολόγη. Ως το βράδυ, τα υψώματα έπεσαν. Καθώς ξημέρωνε 19 Νοεμβρίου, οι Ιταλοί βρίσκονταν στις θέσεις που κατείχαν πριν από τις 28 Οκτωβρίου. Και πια έπρεπε να τις υπερασπιστούν.

Η ελληνική αντεπίθεση στην παραλία κάπου σκάδωσε. Στο κεντρικό μέτωπο όμως η προέλαση του Ελληνικού στρατού στέφθηκε από επιτυχία. Οι Ιταλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την Ηγουμενίτσα. Στις 22 Νοεμβρίου, μέρα που οι φαντάροι της 8ης μεραρχίας πήραν την Κορυτσά, οι ελληνικές δυνάμεις του παραηλικού μετώπου ελευθέρωσαν τις Φιλιάτες.

Ο ελληνικός στρατός ελευθέρωσε την Κορυτσά κι ολόκληρη τη Βόρεια Ήπειρο, στη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων (6 Δεκεμβρίου 1912). Τον ίδιο καιρό, ο αλβανικός λαός είχε διακηρύξει την ανεξαρτησία του, στον Αυλώνα. Τον Ιούνιο του 1913, οι τότε μεγάλες δυνάμεις υπέγραψαν πρωτόκολλο, με το οποίο αναγνωριζόταν αυτόνομη ηγεμονία της Αλβανίας. Στο νέο κράτος, δόθηκε και η ελληνική τότε Βόρεια Ήπειρος, με σύνορο τα νότια της Κορυτσάς (4 Δεκεμβρίου 1913). Ο ελληνικός στρατός υποχρεώθηκε να αποχωρήσει. Όμως, οι εκεί Έλληνες επαναστάτησαν, σχημάτισαν κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Ζωγράφο (1863-1920), γενικό

διοικητή της Ηπείρου, οργάνωσαν στρατό και νίκησαν τους Αλβανούς που στάλθηκαν εναντίον τους. Παρ’ όλα αυτά, με το πρωτόκολλο της Κέρκυρας, η Βόρεια Ήπειρος δόθηκε στην Αλβανία, αν και αναγνωρίστηκε η ελληνικότητά της.

Με την έκρηξη του Α’ Παγκόσμιου πολέμου, οι μεγάλες δυνάμεις επέτρεψαν στην Ελλάδα να την ανακαταλάβει. Ξανάγινε ελληνική, έως ότου ο πόλεμος τελείωσε. Τότε (1921), την ξανάδωσαν στην Αλβανία, με ιταλική κυρίως πίεση. Στις 28 Οκτωβρίου 1940, η Βόρεια Ήπειρος χρησιμοποιήθηκε ως ορμητήριο για την εισβολή της Ιταλίας στην Ελλάδα.

Ξημερώματα, 19 Νοεμβρίου, με την ελληνική αντεπίθεση, ο ιταλικός στρατός οχυρωνόταν στις γραμμές, πίσω από την ελληνοαλβανική μεθόριο.

Η νέα ελληνική επίθεση ξέσπασε στις 2 το μεσημέρι, στις 21 Νοεμβρίου 1940. Αυτή τη φορά, ο στρατός προέλαυε μέσα στη Βόρεια Ήπειρο, στις βουνοκορφές πηλαί στα αλβανογιουγκοσλαβικά σύνορα. Το πρώτο ύψωμα πάρθηκε με την ξιφολόγη. Το ίδιο και το δεύτερο. Οι Ιταλοί το ξαναπήραν και το έχασαν πάλι. Το πρώτο χιόνι εμπόδιζε τη δράση. Όμως, ως τη νύχτα, ολόκληρος ο ορεινός όγκος είχε πέσει στα ελληνικά χέρια. Το σκοτάδι δεν εμπόδιζε τους Έλληνες να συνεχίσουν την προέλαση. Ξημέρωμα, 22 Νοεμβρίου, βρέθηκαν να έχουν μπροστά τους τον κατήφορο της πηλαγιάς. Και πουθενά δεν υπήρχαν Ιταλοί. Στάλθηκαν αναγνωριστικές περιπολίες. Οι Ιταλοί είχαν χαθεί. Γιουγκοσλάβοι των συνόρων έλυσαν το μυστήριο: Είπαν στους Έλληνες ότι μια ατέλειωτη ιταλική φάλαγγα κινιόταν από την Κορυτσά προς πιο βόρεια σημεία. Υποχωρούσαν.

Ο ελληνικός στρατός μπορούσε να προχωρήσει σε όλο το πλάτος του μετώπου. Χωριά και κωμοπόλεις κυριεύονταν δίχως μάχη. Νύχτωνε, όταν στην

πηλαγιά, στα πόδια των Ελλήνων, φάνηκαν να λαμπυρίζουν τα φώτα της Κορυτσάς. Οι στρατιώτες διατάχτηκαν να σταματήσουν. Προχωρούσαν 27 ώρες χωρίς σταματημό. Δεν γινόταν να μπουν σ’ αυτό το χάλι στην πρώτη ελληνική πόλη της Βόρειας Ηπείρου που τύχαινε στο διάβα τους αφότου πέρασαν τα σύνορα. Θα έμπαιναν ξεκούραστοι το επόμενο πρωί. Αλλά, στην Κορυτσά, τους περίμεναν. Ίσως, κάποιοι θα μπορούσαν να προηγηθούν. Διατάχτηκαν ένα τάγμα κι ένας λόχος να κυριεύσουν την πόλη. Ξεκίνησαν αγώνα δρόμου, ποιος θα είχε την τιμή να φτάσει πρώτος. Έφτασαν, μαζί, λίγο πριν από τις 6. Στην Κορυτσά, γινόταν χαλασμός. Όπως στα 1912.

Το τάγμα ανέφερε στον συνταγματάρχη. Ο συνταγματάρχης ανέφερε στη μεραρχία: «Ωραν 17.45’’ σήμερα το υπ’ εμέ απόσπασμα εισελθόν Κορυτσάν ελευθέρωσε ταύτην». Η μεραρχία ανέφερε στο γενικό στρατηγείο. Υπήρχαν κι άλλες αναφορές εκεί. Το ανακοινωθέν, στην Αθήνα, μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο που πανηγύριζε: «Κορυτσά, Φιλιάται, Λεσκοβίκιον ελευθερώθησαν σήμερα».

Αλλά και το ιταλικό ραδιόφωνο πανηγύριζε: «Οι Έλληνες μπήκαν στην Κορυτσά. Τους αναγκάσαμε να έρθουν σε μέρος που εμείς επιλέξαμε για να δώσουμε τη μάχη και να τους συντρίψουμε».

Κανένας, όμως, δεν άκουγε ιταλικό ραδιόφωνο εκείνο το βράδυ. Στην Αθήνα, ξενυχτούσαν πανηγυρίζοντας. Στην Κορυτσά, κοιμούνταν ήρεμα, να ξυπνήσουν πρωί. Το ξημέρωμα, 23 Νοεμβρίου 1940, όλοι ήταν στο πόδι. Και η πόλη ήταν πνιγμένη στη γαλανόλευκη. Ο ελληνικός στρατός μπήκε με βήμα παρέλασης. Αποθεώθηκε.

Όμως, ο πόλεμος συνεχιζόταν. Οι στρατιώτες ξαναπήραν το δρόμο για πιο βόρεια. Το όνειρο της ελευθερίας θα κρα-

τούσε ακόμη τεσσεράμισι μήνες. Ο ελληνικός στρατός προχώρησε ΒΑ προς τις Πρέσπες. Η μεγάλη επίθεση ξεδιπλώθηκε στις 29 Νοεμβρίου του 1940, πηλαί στη Μεγάλη Πρέσπα. Ήταν το 18ο σύνταγμα της όγδους μεραρχίας που κατέβηκε με σχοινιά τον γκρεμό. Με τη λόγχη, πήραν ένα χωριό και συνέχισαν, σκαρφαλώνοντας το απέναντι βουνό. Οι Ιταλοί αντιστάθηκαν με φράγμα πυροβολικού που σίγησε, όταν οι Έλληνες προώθησαν στην πρώτη γραμμή ένα κανόνι των 105 χιλιοστών. Βράδυ πατήθηκε η πηλαγιά. Ως το πρωί, κυριεύτηκε ολόκληρο το ύψωμα. Μπροστά στους Έλληνες ξεπρόβαλε το Πόγραδετς. Στη γενική τους επίθεση, που ακολούθησε, δεν υπήρξε απάντηση. Καμιά ιταλική άμυνα. Ως τη νύχτα, 30 Νοεμβρίου του 1940, το Πόγραδετς πάρθηκε δίχως μάχη. Οι Ιταλοί είχαν εκκενώσει ολόκληρη την περιοχή, από τα αλβανογιουγκοσλαβικά σύνορα ως τη βορειοδυτική όχθη της λίμνης Αχρίδας. Είχαν δείξει τέτοια βιασύνη, ώστε ξέχασαν ογδόντα δικούς τους που πιάστηκαν αιχμάλωτοι και πολεμοφόδια, ακόμα πακεταρισμένα. Η μεγάλη νίκη ανακούφισε τους Έλληνες στο κέντρο του μετώπου και στην παραλία. Στις 5 Δεκεμβρίου, πάρθηκε το Δελβίνο, κλειδί στον δρόμο που ενώνει τους Αγίους Σαράντα της παραλίας με το Αργυρόκαστρο. Οι Ιταλοί αναγκάστηκαν να εκκενώσουν ολόκληρο την περιοχή ως τη γραμμή Παπαθιά, στην παραλία, με διάσπλο του Κούτσι, στον δρόμο από Αργυρόκαστρο προς Τεπελένι. Στις 6 Δεκεμβρίου, ο ελληνικός στρατός μπήκε στους Αγίους Σαράντα. Στις 8, ελευθέρωσε το Αργυρόκαστρο δίχως μάχη. Στις 22 Δεκεμβρίου του 1940, ο ελληνικός στρατός ελευθέρωνε για τρίτη φορά σε τριάντα χρόνια τη Χιμάρα. Χωρίς μάχη. Οι Ιταλοί οχυρώνονταν στον Αυλώνα, στην παραλία, και στο Τεπελένι, πιο ανατολικά. Οι αντικειμενικοί στόχοι που είχε θέσει το ελληνικό γενικό επιτελείο, είχαν επιτευχθεί.

Η «Εαρινή επίθεση»

Η μεγάλη ιταλική εαρινή επίθεση προετοιμάστηκε συστηματικά από τα μέσα Ιανουαρίου. Ήταν η μεγάλη ελπίδα του Μουσολίνι. Σε έκθεσή του προς τον βασιλιά της Ιταλίας, έγραφε:

«Οφείλουμε να έχουμε τουλάχιστο μία στρατιωτική επιτυχία, πριν οι Γερμανοί αρχίσουν την επίθεσή τους, τον Απρίλιο».

Στις 23 Φεβρουαρίου, σε λόγο του στη Ρώμη, έλεγε:

«Το τελευταίο έρεισμα της Μεγάλης Βρετανίας στην Ευρώπη ήταν και είναι η Ελλάδα. Ήταν απαραίτητο να αντιμετωπίσουμε την Ελλάδα. Σε λίγο θα έρθει η άνοιξη και επειδή η άνοιξη είναι η δική μας εποχή (δηλαδή των φασιστών), όλα θα μας έρθουν ρόδινα».

Στις αρχές Μαρτίου, έφτασε ο ίδιος στην Αλβανία για να παρακολουθήσει από κοντά τις επιχειρήσεις. Κύριος στόχος, η διάσπαση του μετώπου σε μια γραμμή έξι χιλιομέτρων, από την Γκλάβα

Στην ελληνοαλβανική μεθόριο

στο Μπούμπεσι. Την επιχείρηση είχε αναλάβει το όγδοο ιταλικό σώμα στρατού που έριξε στη μάχη τέσσερις μεραρχίες και δυο τάγματα μελανοχιτώνων, κρατώντας άλλες δύο σε εφεδρεία. Ανέναντί του, η πρώτη ελληνική μεραρχία που πολεμούσε συνεχώς, χωρίς σταματημό, από την αρχή της εκστρατείας.

Στις 26 Μαρτίου, ο απολογισμός ήταν τραγικός: Δώδεκα ιταλικές μεραρχίες με άφθονα εφόδια είχαν ριχτεί σε έξι πεινασμένες και ξεθεωμένες ελληνικές και δεν πήραν ούτε μια σπιθαμή.

Γράφει ο Άγγελος Τερζάκης:

«Μπορεί ο βομβαρδισμός να γινόταν σ' όλο το κεντρικό μέτωπο, η επιμονή, όμως, του εχθρού, το μανιακό σφυροκόπημα, συγκεντρωνόταν στα υψώματα 717 και 731. Στις 7 η ώρα, ενώ ο καταιγισμός του πυροβολικού συνεχιζόταν, ξεκινούσε για την επίθεση το εχθρικό πεζικό. Θα περίμενε κανένας πως εκεί απάνω, στα υψώματα αυτά που τ' ανασκάλεψε με νύχια πυρωμένα το πνεύμα της οργής, δε θ' ανάσαινε πια ψυχή ζωντανή. Κι όμως, να! Μεσ' απ' τα χώματα, τις πέτρες, τα κομματιασμένα συρματοπλέγματα, τους ξεκοιλιασμένους γαιόσακους, αναδείχτηκαν ανθρώπινα όντα, σα να βρικολάκιαζαν, ανασπώθηκαν. Έσφιξαν στο μάγουλο το όπλο, σημάδεψαν, έριξαν. Τα ιταλικά τάγματα χτυπήθηκαν στο ψαχνό και ματώθηκαν, πολλοί γονάτισαν, κυλίστηκαν χάμω. Το ιταλικό πεζικό αναγκάστηκε να σταματήσει...».

Η εαρινή επίθεση του Μουσολίνι έσβησε οριστικά στις 26 Μαρτίου. Δέκα μέρες αργότερα, ήταν ο Χίτλερ που θα έμπαινε στον χορό. Το κακό μόλις είχε αρχίσει:

Η γερμανική επίθεση στην Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία

Ο άνεμος του πολέμου είχε κοπάσει στην Ευρώπη, στα τέλη Μαρτίου του 1941, καθώς η άπνοια διαδέχτηκε τη συντριβή της εαρινής επίθεσης του Μουσολίνι στο ελληνοϊταλικό μέτωπο. Η γαλήνη πριν από την καταιγίδα δεν έφτανε να καθοσυχάσει τους Έλληνες, τους μόνους που πολεμούσαν εναντίον του άξονα σε ευρωπαϊκό έδαφος. Για τον Χίτλερ, από τις 27 Μαρτίου, προτεραιότητα είχε η Γιουγκοσλαβία, αλλά το πρόσφατο παρελθόν βεβαίωνε πως τίποτα δεν τον εμπόδιζε να χτυπήσει ταυτόχρονα.

Μετά την εκδήλωση της ιταλικής επίθεσης στα ελληνοαλβανικά σύνορα, οι Βρετανοί απέσπασαν από τη Βόρεια Αφρική μικρό αριθμό αεροπλάνων που τα έστειλαν στην Ελλάδα. Νηοπομπές μετέφεραν εφόδια και οπλισμό. Ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ σημείωνε (6 Ιανουαρίου του 1941):

Ο Ιωάννης Μεταξάς πέθανε στις 29 Ιανουαρίου. Τον διαδέχτηκε ο διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, Αλέξανδρος Κοριζής (1885 - 1941), ενώ οι ελληνοαγγλικές διαβουλεύσεις συνεχιζόνταν, καθώς τα γεγονότα έτρεχαν. Από τον Νοέμβριο του 1940, ο υπουργός Εξωτερικών της Γιου-

Δίστομο 1944. Φωτογραφία / Dmitri Kessel

γκοσλαβίας είχε συναντήσει τον Χίτλερ με αποτέλεσμα την υπογραφή του ουγγρο-γιουγκοσλαβικού συμφώνου φιλίας (12 Δεκεμβρίου). Η είσοδος των Γερμανών στη Βουλγαρία (2 Μαρτίου 1941) ανάγκασε την ελληνική και τη βρετανική κυβέρνηση να έρθουν σε απευθείας επαφή.

Αρχές Μαρτίου του 1941, η 1η βρετανική θωρακισμένη ταξιαρχία έφτασε στην Ελλάδα, μαζί με δυο μεραρχίες, μια νεοζηλανδική και την 6η αυστραλιανή. Θα ακολουθούσαν μια πολωνική της διασποράς και η 7η αυστραλιανή.

Η Τουρκία, όμως, αρνιόταν οποιαδήποτε εμπλοκή. Και η Γιουγκοσλαβία βυθιζόταν στην αγκαλιά του Τριμερούς Συμφώνου (Γερμανίας, Ιταλίας, Ιαπωνίας): Στις 24 Μαρτίου του 1941, ο πρωθυπουργός Τσβέτκοβιτς κι ο υπουργός Εξωτερικών Μάρκοβιτς βρέθηκαν στη Βιέννη, όπου υπέγραψαν τη συμφωνία με τον άξονα.

Κανένας δεν πρόλαβε να χαρεί ή να λυπηθεί γι' αυτήν. Μόλις τρεις μέρες αργότερα (27 Μαρτίου του 1941), ένα στρατιωτικό πραξικόπημα ανέτρεψε την κυβέρνηση των φιλοναζί. Ο αντιβασιλιάς Παύλος υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη χώρα. Στον θρόνο ανέβηκε ο Πέτρος Β', γιος του πριν από χρόνια δολοφονημένου Αλεξάνδρου, ενώ πρωθυπουργός ανέλαβε ο στρατηγός Σίμοβιτς.

Οι εξελίξεις ήρθαν ραγδαίες. Ο λαός της Γιουγκοσλαβίας βγήκε στους δρόμους πανηγυρίζοντας, οι Ιταλοί απέσυραν δυνάμεις από το μέτωπο με τους Έλληνες για να φυλάξουν τα νώτα τους και οι Βρετανοί ονειρεύονταν κοινή ελληνογιουγκοσλαβική δράση στην Αλβανία, που θα έριχνε τους Ιταλούς στη θάλασσα.

Αρχές Απριλίου, ο αρχηγός του βρετα-

νικού επιτελείου, στρατηγός Ντιλ, έφτασε στο Βελιγράδι και προσπάθησε να εξηγήσει το σχέδιο. Δεν τους έπεισε. Οι Γιουγκοσλάβοι ενδιαφέρονταν για τη Γιουγκοσλαβία κι ο Χίτλερ δε φαινόταν ενθουσιασμένος με τη μεταπολίτευση. Το πρόβλημά τους βρισκόταν ακριβώς στην άλλη πλευρά των συνόρων: Εκεί που γειτόνευαν με Αυστρία, Ουγγαρία και Βουλγαρία. Ήρθαν σε απευθείας επαφή με τους Έλληνες.

Τη νύχτα 3 προς 4 Απριλίου, στον σιδηροδρομικό σταθμό Κέναλι νότια στο Μοναστήρι, ο υποστράτηγος Γιάνκοβιτς υποδεχόταν τον Έλληνα αρχιστράτηγο Αλέξανδρο Παπάγο. Συμφώνησαν για κοινό μέτωπο προς τη Βουλγαρία και για κοινή δράση στην Αλβανία από τις 12 του μήνα, οπότε πίστευαν ότι θα ήταν έτοιμοι. Ο Χίτλερ τους πρόλαβε.

Η αποστολή της γερμανικής αεροπορίας με στόχο το Βελιγράδι έφερε την κωδική ονομασία «Επιχείρηση Τιμωρία». Ο Χίτλερ είχε πάρει εντελώς προσωπικά την πολιτειακή αλληλαγιά. Η από τον αέρα επίθεση ξέσπασε τρομερή στις 6 Απριλίου του 1941, ταυτόχρονα με την εισβολή στη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα. Επί τρεις ολόκληρες μέρες, τα στούκας περνούσαν ξυστά από τις στέγες των σπιτιών στο Βελιγράδι κι άδειαζαν τις βόμβες τους στον άμαχο πληθυσμό δημιουργώντας κόλαση φωτιάς και ολέθρου. Πάνω από 20.000 υπολογίστηκαν οι νεκροί. Από τα βουλγαρικά σύνορα ξεχύθηκαν οι 15 μεραρχίες του φον Λιστ κι από τα σύνορα με την Αυστρία η στρατιά του φον Βάις. Στις 7, προστέθηκαν και οι Ιταλοί του Μουσολίνι, που δεν άφησε την ευκαιρία να πάει χαμένη. Την ίδια μέρα (7 Απριλίου), ο φον Λιστ έμπαινε στα Σκό-

πια και συνέχιζε ακάθεκτος για το Μοναστήρι. Το πήρε στις 13 του μήνα. Στην πολυπαθη χώρα μπήκαν και οι Ούγγροι (από τις 11 Απριλίου): Αυτοί, «έπρεπε να προστατεύσουν τη μειονότητα».

Η γιουγκοσλαβική αντίσταση στον Βορρά ήταν ηρωική αληθιά μάταιη. Οι στρατοί τριών κρατών τους απωθούσαν, ενώ η αεροπορία διέλυε τις επικοινωνίες και ο φον Λιστ αποδιοργάνωνε τα μετόπισθεν στον Νότο. Η στρατιά του φον Βάις κατέβαινε από την κοιλάδα του Μοράβα. Πήρε τη Νίσα στις 9 Απριλίου. Στις 10 του μήνα, μπήκε στο Ζάγκρεμπ. Οι Κροάτες βρήκαν την ώρα να κηρύξουν την ανεξαρτησία τους από το βασίλειο της Γιουγκοσλαβίας και να ενωθούν με τους Γερμανούς. Στις 13, έπεσε και το Βελιγράδι. Ο αγώνας συνεχίστηκε άνισος. Στις 17 Απριλίου του 1941, ο βασιλιάς Πέτρος εγκατέλειπε τη χώρα που παραδινόταν «άνευ όρων». Στα χαρτιά. Γιατί, από την ίδια εκείνη ημέρα, χιλιάδες αξιωματικοί και στρατιώτες κατέφευγαν στα βουνά μαζί με τον οπλισμό τους. Ετοιμαζόταν η αντίσταση των παρτιζάνων.

Χαράματα, 6 Απριλίου του 1941, πάνω από τα οχυρά των ελληνοβουλγαρικών συνόρων ο ουρανός ξερνούσε φωτιά: 800 στούκας με σειρήνες που έσπαζαν το ηθικό και με καυτό μολύβι που σκόρπιζε τον θάνατο έκαναν κάθετες εφορμήσεις πάνω στα οχυρά της γραμμής Μεταξά. Τρεις γερμανικές μεραρχίες ξεχύνονταν να καταλάβουν το οχυρό του Ρούπελ. Τανκς σκαρφάθωναν στην πηλαγιά. Το δάσος του Μπέλεις καιγόταν. Στο φυλάκιο προκάθυψης 162, όλοι οι υπερασπιστές σκοτώθηκαν ως το μεσημέρι. Στο πολυβολείο Π - 9, ο λοχίας Δημήτρης Ίντζος ξόδεψε ως τις

Οκτώβριος 1944. Απελευθέρωση. / Επιχρωματισμός, Χρήστος Καπλάνης

επτάμιση τη νύχτα και τα 33.000 φυσίγγια που διέθετε. Δεν είχε πια, με τι να πολεμήσει. Ο Γερμανός διοικητής του έδωσε συχαρητήρια για την ανδρεία του. Και τον εκτέλεσε για τη ζημιά που του έκανε.

Χαράματα, 6 Απριλίου του 1941, το τηλέφωνο χτυπούσε στο σπίτι του πρωθυπουργού Αλέξανδρου Κοριζή. Ο πρεσβευτής της Γερμανίας Έρμπαχ φον Σέμπεργκ ζήτησε να τον δει επείγοντως. Το ραντεβού κηλεύτηκε για τις 5.15'. Η ατέλειωτη σε έκταση διακοίνωση που ο φον Σέμπεργκ ενεχείρισε, σήμαινε ότι ο Χίτλερ κήρυξε τον πόλεμο κατά της Ελλάδας με το επιχείρημα ότι στο έδαφός της σταθμεύανε αγγλικά στρατεύματα. Η χώρα βρισκόταν σε πόλεμο με τους δυο μεγαλύτερους στρατούς στον κόσμο. Και οι Άγγλοι στάθμευσαν 50 χιλιόμετρα πίσω από τη γραμμή του μετώπου.

Η επίθεση στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα εκδηλώθηκε ταυτόχρονα με τη γερμανική εισβολή στη Γιουγκοσλαβία. Οι τρεις μεραρχίες που προχωρούσαν στον Νέστο, υποχρεώθηκαν να σταματή-

σουν. Στο στενό του Ρούπελ, η 5η ορεινή μεραρχία γνώρισε αιματηρή αποτυχία και η 6η προχώρησε με κόπο πάνω στις κορυφογραμμές, δυτικά του Στρυμόνα. Επί τρεις ημέρες, σφοδρές επιθέσεις από την ξηρά κι από τον αέρα διαδέχονταν η μια την άλλη στη γραμμή Μεταξά, που δε διασπάστηκε σε κανένα σημείο. Τρία μερόνυχτα πολέμου ήταν αρκετά για τους Γερμανούς να κατανοήσουν, για ποιον λόγο νικήθηκαν οι Ιταλοί στην Αλβανία.

Στούκας, τανκς, πυροβολαρχίες και πεζικό σφυροκοπούσαν νύχτα μέρα τα οχυρά. Τα κύματα των επιθέσεων αποκρούονταν. Σε μερικά σημεία, κατάφεραν να μπουν στις στοές. Κανένας τους δε βγήκε ζωντανός. Καθώς τα στούκας εφορμούσαν κάθετα, κάποιοι Έλληνες βγήκαν ακάλυπτοι από τα οχυρά και τα σημάδευαν με τα τουφέκια. Οι πιλότοι γελοούσαν: Όμως, οι τρελοί στο έδαφος δεν πυροβολούσαν τα αεροπλάνα. Όταν τα στούκας περνούσαν ξυστά στο έδαφος, σημάδευαν τους πιλότους. Μερικοί τσακίστηκαν στα υψώματα.

Οι Γερμανοί βρήκαν τη λύση περνώντας μέσα από τη Γιουγκοσλαβία, που κατέρρεε. Η 2η μεραρχία πάντσερ πέρασε τα σύνορα κι έφτασε στη Θεσσαλονίκη (8 Απριλίου). Στα οχυρά πολέμουσαν ακόμη. Η διαταγή να σταματήσουν έφτασε την άλλη μέρα.

Οι εισβολείς αντίκριζαν έκπληκτοι τους μαχητές να βγαίνουν από τις στοές τσακισμένοι. Στους Παλιουριώνες, ο Γερμανός συνταγματάρχης παρέταξε (τιμητικό απόσπασμα) ένα ολόκληρο τάγμα και κάλεσε τον Έλληνα διοικητή να το επιθεωρήσει. Στο Ρούπελ, ο Γερμανός διοικητής, μετά τα συχαρητήρια για την άμυνα, δήλωσε πως είναι τιμή και περηφάνια για τους Γερμανούς να έχουν τέτοιους αντιπάλους. Ο στρατηγός Πάουλ Χάσε έγραψε άρθρο με τίτλο «Οι γενναίοι Έλληνες» και ο στρατάρχης φον Λιστ στην ημερήσια διαταγή του ανέφερε: «Οι Έλληνες υπερασπίστηκαν την πατρίδα τους γενναία».

Ο ίδιος ο Χίτλερ, σε λόγο του στο Ράιχσταγ (4 Μαΐου του 1941) παραδέχτηκε:

«Η ιστορική δικαιοσύνη με υποχρεώνει να διαπιστώσω πως, απ' όλους τους

Την πρώτη ώρα, οι Ιταλοί διέθεταν 100.000 άνδρες, άγνωστο αριθμό μελανοχιτώνων και κάμποσους στρατολογημένους Αλβανούς. Είχαν 135 πυροβολαρχίες και ένα τάγμα πολυβόλων, 150 άρματα μάχης και 18 ίθες ιππικού. Και υποστηρίζονταν από 400 αεροπλάνα. Την ίδια ώρα, οι Έλληνες διέθεταν 35.000 άνδρες με 40 πυροβολαρχίες. Και η ελληνική αεροπορία είχε 130 αεροπλάνα που έπρεπε να καλύπτουν ολόκληρη την ελληνική επικράτεια.

αντιπάλους που αντιμετωπίσαμε, ο Έλληνας στρατιώτης ιδίως, πολέμησε με ύψιστο ηρωισμό και αυτοθυσία. Είναι ο μόνος στρατός, που άντεξε στα στούκας».

Η σύμπτυξη του στρατού στο αλβανικό μέτωπο ξεκίνησε στις 13 Απριλίου. Την επομένη (14 του μήνα) και καθώς το μέτωπο κατέρρεε, αυτοκτόνησε ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κοριζής. Η συνθηκολόγηση υπογράφηκε στη Λάρισα στις 21 Απριλίου του 1941. Η τελετή ξανάγινε στη Θεσσαλονίκη, στις 24 του μήνα, έπειτα από απαίτηση του Μουσολίνι να παρίστανται και Ιταλοί στην παράδοση. Την ίδια μέρα, ο βασιλιάς και η κυβέρνηση αποχωρούσαν από την ελληνική πρωτεύουσα. Η απαγκίστρωση των Βρετανών πραγματοποιήθηκε αιματηρή από τις 21 ως τις 29 του μήνα, καθώς βυθίστηκαν 26 πλοία γεμάτα στρατιώτες. Τα πέντε από αυτά ήταν νοσοκομειακά.

Οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθήνα στις 27 Απριλίου του 1941. □

Συνταγή

Δρ Ευστράτιος Παπάνης, Μόνιμος Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου

Ανακάτεψε την έξαψη από τις πρώτες σου φορές με όλες τις στιγμές, που επειδή με τη συνήθεια μασκαρεύτηκαν, νόμισες πως αμετάκλητα την ασφάλεια σου παρείχαν. Και εκείνες τις στιγμές στο προζύμι σου πρόσθεσε, που σαν αναλαμπή εξαφανίστηκαν, αφήνοντας μια βίαιη αίσθηση και μια εκτυφλωτική ανάμνηση. Πέρα από την ύπαρξη τους στο πυκνό σκοτάδι. Αυτές τις συγκλονιστικές ώρες, που να αποδράσουν βιάστηκαν, γιατί αφιερώθηκαν σε πρόσωπα, που σε είχαν παράφορα αγαπήσει. Πάρτες και με τόλημ ύψωσε τις στους καθρέφτες, καθώς τις αντανakλάσεις της ζωής σου αναμετρούν και κρίνουν. Κι όταν θα σε έχουν προδώσει της πορείας σου οι πρόσκαιροι φωτοδότες, as μείνουν οι μόνοι παραστάτες να

λαμπρυρίζουν την αίγλη, όσων κάποτε κοινωνός έγινες. Άφησε την πανδαισία και την ορμή να κατασταλάξουν στα χείλη σου σαν ικεσία. Μην επιχειρήσεις να μεταβάλλεις τα συστατικά και την αναλογία, Η ομορφιά της συνταγής δεν βρίσκεται στην αίσθηση, στην διάρκεια, στην ένταση και στην αποδοχή της, αλλά στην τόλημ σου να τη δοκιμάσεις μέχρι την έσχατη ρανίδα. Μην παραχαράξεις τίποτε. Ούτε τις αποτυχίες, ούτε τις αισχύνες, ούτε εκείνες τις νύχτες που νόμισες πως η ζωή είχε κλείσει όλες τις πόρτες της για σένα. Αυτά είναι τα καρκεύματα τα ανεπανάληπτα της συνταγής σου, αυτά τα μυρωδικά της ύπαρξης και τα φτιασίδια της. Αστα μέσα. Όχι γιατί κάθε πόνος κρύβει ένα μάθημα και κάθε απώλεια σε ενδυναμώνει. Μόνο για την ηδονή της ανατροπής, που διαψεύδει τις βεβαιότητες και αποδομεί τα δεδομένα.

Σαγηνεύσου για τελευταία φορά με τις πνοές αυτών που λάτρεψες κι άστες ήσυχα να ξεθυμάνουν: Τώρα, που καμιά αυταπάτη δεν επαρκεί να σε παρηγορήσει την επίγευση της ματαιότητας as προσθέσουν κι αυτές στη συνταγή σου, σαν στερνή παραζάλη. Και βάλτε στο τέλος λίγη μοναξιά. Τόση όση χρειάζεται για να ακούσεις ξανά τη δική σου φωνή ανάμεσα στις ρωγμές των άλλων. Τόση όση να καταλάβεις ποιοι άνθρωποι έχουν γίνει μέσα σου υπόσταση και ποιοι υπήρξαν μόνο όσο τους κρατούσε κοντά σου η προσημονή της αμβροσίας. Ανακάτεψε τα όλα αυτά στο μείγμα σου Τους ανθρώπους που πέρασαν. Τα βλήματα που σε κατανόησαν, πριν προλάβεις να αναγνωρίσεις εσύ τον εαυτό σου. Τα χέρια που σε κράτησαν όταν ακόμη δεν ήξερες ότι κάποτε θα χρειαστεί να περπατήσεις μόνος.

Εκείνους που σου έμαθαν πως ένας τόπος γίνεται πατρίδα, μόνο όταν κάποιος σε περιμένει εκεί. Πρόσθεσε τις φυγές και τις απώλειες, την ψευδαίσθηση και κάθε έκφραση του είναι. Και πένθησε για τον εαυτό σου που καθλωθήκε στις ώρες που οι εκλεκτοί ήταν ακόμη δίπλα σου. Γιατί κάθε άνθρωπος που αγαπήσαμε μοιράζεται μια εκδοχή μας. Μια φωνή, ένα βλέμμα, ένα γέλιο μας, έναν τρόπο με τον οποίο καρτερούσαμε το αύριο. Κι όταν χάνεται ξεριζώνει ένα νησί ολόκληρο από το παρελθόν μας. Γιατί πλέον έχεις καταλάβει, καθώς ξεθλώνεις τους στίχους από την μουσική, που για σένα γράφτηκε, καθώς τις προσωδίες αφαιρείς από των πεπραγμένων σου τις ισορροπίες πως εκείνο που υπήρξε όμορφο θάνατος γίνεται, όταν πεθαίνουν μαζί του εκείνοι, που σε βοήθησαν να το δεις ως ωραίο. ☐

Ποιητική
αδεία

Κάποτε μπορέσαμε
να χτίσουμε

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό
μέρα και νύχτα.

Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγά-
δια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές,
που ηχούν και που τις προσκυνούμε.

Ήχος στεκάρμενος κούφιος, ίδιος με τη
μοναξιά μας

ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα
σώματά μας.

Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε
μπορέσαμε να χτίσουμε

τα σπίτια τα καλύβια και τις στάνες μας.

Κι οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια
και τα δάχτυλα

γίνονται αινίγματα ανεξήγητα για την
ψυχή μας.

Πως γεννηθήκαν πως δυναμώσανε τα
παιδιά μας;

Ο τόπος μας είναι κλειστός.

Τον κλείνουν οι δυο μαύρες Συμπλη-
γάδες.

Στα λιμάνια την Κυριακή σαν κατεβού-
με ν' ανασάνουμε

βλέπουμε να φωτίζονται στο ηλιό-
γερμα

σπασμένα ξύλα από ταξίδια που δεν
τέλειωσαν

σώματα που δεν ξέρουν πια πως ν'
αγαπήσουν.

Γιώργος Σεφέρης

Ραϊέτς Λαυτση

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Αλέκος Λεβίδης: Ζωγραφική 1961-2026

Δια βίου παιχνίδι

Η έκθεση είναι αφιερωμένη στη ζωή και το σύνολο του έργου του ζωγράφου και ακαδημαϊκού Αλέκου Λεβίδη.

Όπως εξηγεί ο ίδιος ο ζωγράφος, από μικρό παιδί του άρεσε να περνάει ώρες ζωγραφίζοντας και σχεδιάζοντας. Η ζωγραφική ήταν για τον ίδιο μια διαδικασία που, όπως κάθε ώρα παιχνιδιού για τα παιδιά, απαιτούσε προσήλωση,

δημιουργική φαντασία και επιμονή ενώ του προσέφερε βαθιά και γόνιμη απόλαυση. Αυτή η δημιουργική εσωστρέφεια, που οδηγεί στη μέθεξη, δεν έπαψε να συντροφεύει τον Λεβίδη και στα ώριμά του χρόνια, όταν πια η ζωγραφική τον είχε ολότελα κερδίσει.

Στην αναδρομική του έκθεση, που επιμελείται ο ίδιος σε συνεργασία με τη Μαρίκα Ρόμπου-Λεβίδη, θα παρουσιάσει πάνω από πεντακόσια έργα, που

έχουν φιλοτεχνηθεί από τα νεανικά του χρόνια μέχρι σήμερα και που περιλαμβάνουν συνθέσεις με χρώμα, σχέδια, ζωγραφικές μακέτες εξωφύλλων βιβλίων, εικαστικά σημειωματάρια, τοιχογραφίες, εγκαταστάσεις και σκηνικά. Εκθέτοντας το αποτέλεσμα αυτού του ιδιαίτερα σοβαρού για τον ίδιο παιχνιδιού ζωής, ο Λεβίδης μας προσκαλεί να μοιραστούμε ένα μέρος της γόνιμης απόλαυσης που του έχει προσφέρει δι-

αχρονικά η ζωγραφική.

Με την αφορμή της έκθεσης θα κυκλοφορήσει και ομώνυμο βιβλίο σε συνέκδοση της Ακαδημίας Αθηνών και των Εκδόσεων Άγρα και επιμέλεια του ίδιου και της συνεπιμελήτριας της έκθεσης. □

Info

Μουσείο Μπενάκη Πειραιώς 138

Διάρκεια έκθεσης έως 14/2/2027

Archipelago Network

Ψηφιακές Κυκλάδες: Η κεραμική παράδοση της Σίφνου καταγράφεται ψηφιακά μέσα από ένα διήμερο συμμετοχικό datathon

Φωτογραφικά αρχεία, ιστορικά τεκμήρια, κινηματογραφικό υλικό, κεραμικά αντικείμενα αλλά και οι μνήμες της τοπικής κοινότητας συναντιούνται σε ένα διήμερο εργαστήριο τεκμηρίωσης – datathon, που διοργανώνει το Δίκτυο Αρχιπέλαγος στις 30 και 31 Οκτωβρίου 2026, στον Αρτεμώνα.

Στόχος είναι η καταγραφή και η διαφύλαξη πολύτιμης γνώσης γύρω από τη μακρά αγγειοπλαστική παράδοση του νησιού: τους ανθρώπους και τα εργαστήρια, τις τεχνικές και τα εργαλεία, καθώς και τις ιστορίες που συνδέονται με την παραγωγή και τη χρήση της σιφναϊκής κεραμικής. Η τεκμηρίωση που θα προκύψει θα συμβάλλει στον σχεδιασμό της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου Κεραμικής Σίφνου στον Αρτεμώνα, συνδέοντας την έρευνα και την ψηφιακή τεκμηρίωση με την παρουσίαση της κεραμικής κληρονομιάς

του νησιού στο ευρύ κοινό.

Το εργαστήριο πραγματοποιείται στο πλαίσιο του πρότζεκτ του Δίκτυο Αρχιπέλαγος «Ψηφιακές Κυκλάδες», σε συνεργασία με τον Δήμο Σίφνου και το Σωματείο Αγγειοπλαστών Σίφνου, και προσκαλεί μέλη της τοπικής κοινότητας, αγγειοπλάστες και εθελοντές να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της τεκμηρίωσης. Το εργαστήριο υλοποιείται στο πλαίσιο της συμμετοχής της Σίφνου ως μέλους στο Δίκτυο Δημιουργικών Πόλεων της UNESCO (UNESCO Creative Cities Network) στον τομέα της χειροτεχνίας και της λαϊκής τέχνης.

Σε συνεργασία με το Wikimedia Community User Group Greece, το εργαστήριο συμπεριλαμβάνει πρακτική εισήγηση καταλογογράφησης και ανάρτησης υλικού μέσω του Wikidata, ενός εργαλείου ανοιχτών δεδομένων που χρησιμοποιείται από το Δίκτυο Αρχιπέλαγος στην ανάπτυξη του κοι-

νοτικού υλικού της.

Το εργαστήριο είναι ανοιχτό σε όλους και δεν απαιτούνται προηγούμενες γνώσεις στο αντικείμενο.

Οι συμμετέχοντες θα κληθούν να αναγνωρίσουν πρόσωπα, εργαστήρια, τεχνικές, εργαλεία και αντικείμενα, να εμπλουτίσουν τις περιγραφές του αρχειακού υλικού και να μοιραστούν σχετικές γνώσεις και μαρτυρίες. Παράλληλα, η ερευνητική ομάδα θα πραγματοποιήσει συνεντεύξεις και θα καταγράψει προφορικές ιστορίες από ανθρώπους και φορείς της Σίφνου.

Από την «Αγγειοπλαστική της Σίφνου» στις «Ψηφιακές Κυκλάδες» Από το 2023, το Δίκτυο Αρχιπέλαγος καταγράφει συστηματικά την αγγειοπλαστική παράδοση της Σίφνου. Με την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και του Δήμου Σίφνου, έχει υλοποιηθεί το έργο «Αγγειοπλαστική της Σίφνου», το οποίο περιλαμβάνει την ψηφιοποίηση ιδιωτικών αρχείων

κεραμικής, την παραγωγή δώδεκα ντοκιμαντέρ μικρού μήκους για ενεργά αγγειοπλαστεία του νησιού και διεπιστημονική έρευνα πεδίου.

Το datathon αποτελεί το επόμενο βήμα αυτής της έρευνας και εντάσσεται στο εν εξελίξει έργο «Ψηφιακές Κυκλάδες», ένα ευρύτερο πρόγραμμα για τη διαφύλαξη και την ανοιχτή πρόσβαση στην τοπική, προφορική και κοινοτική γνώση των Κυκλάδων, το οποίο υλοποιείται με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Μέσα από μια σειρά εργαστηρίων τεκμηρίωσης σε διαφορετικά νησιά, αναπτύσσεται μια δίγλωσση ψηφιακή υποδομή γνώσης για τη νεότερη πολιτιστική κληρονομιά των Κυκλάδων. ☒

info

30-31 Οκτωβρίου 2026 (10.00 – 17.00)
Κτήριο Δραγάση, Αρτεμώνας, Σίφνος

ΒΛΑΣΗΣ ΦΡΥΣΙΡΑΣ

ΔΙΠΛΟ ΠΟΡΤΡΕΤΟ

Ο ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ / Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

28 / 9 / 2026 ————— **30 / 11 / 2026**

Η έκθεση φωτίζει σε όλες της τις πτυχές τη σχέση ζωής που ανέπτυξε ο Βλάσης Φρυσίρας, ένας από τους σημαντικότερους συλλέκτες της χώρας, με την τέχνη της ζωγραφικής.

Η έκθεση αναπτύσσεται σε δύο αυτόνομες ενότητες. Στην πρώτη και μεγαλύτερη ενότητα, παρουσιάζονται επιλεγμένα αντιπροσωπευτικά έργα της Συλλογής Φρυσίρα. Πρόκειται για έργα εβδομήντα, περίπου, σύγχρονων ζωγράφων, από την Ανατολική και Δυτική Ευρώπη, αλλά και από την Κίνα, το Μεξικό, την Ινδία, το

Ιράν, τους περισσότερους από τους οποίους γνώρισε προσωπικά ο Φρυσίρας, επισκεπτόμενος τα ατελιέ τους και αγάπησε τη δουλειά τους. Μέσα στα έργα, η ανθρώπινη μορφή και τα πολλαπλά ίχνη της ανθρώπινης περιπέτειας στο κοινωνικό σώμα, η υπαρξιακή διάσταση της ζωής, ο άνθρωπος που επιθυμεί, που ποθεί, που πάσχει, που μοχθεί, που ονειρεύεται, μεταπλάθονται σε ζωγραφικά γεγονότα, σε αδιάφυστους μάρτυρες της ανεξάντλητης δύναμης της τέχνης. Έτσι, σε αυτήν την ενότητα, αναδεικνύεται ο σταθερός προσανατολισμός του συλλέκτη Φρυσίρα

στην απόκτηση και προβολή έργων της σύγχρονης παραστατικής, ανθρωποκεντρικής ζωγραφικής και η βαθιά πίστη του στην αισθητική της αυταξία, την κοινωνική της σημασία και την αντοχή της στον χρόνο.

Στη δεύτερη ενότητα της έκθεσης, παρουσιάζονται έργα του ίδιου του Βλάση Φρυσίρα, φιλοτεχνημένα από την περίοδο της πανδημίας έως σήμερα. Πρόκειται για μια ενότητα έντονα προσωπική και στοχαστική. Μέσα από την πραγματοποίηση της νεανικής επιθυμίας του συλλέκτη να ζωγραφίζει, η ζωγραφική λειτούργησε αρχικά ως πεδίο αντίστασης απέναντι στην απομό-

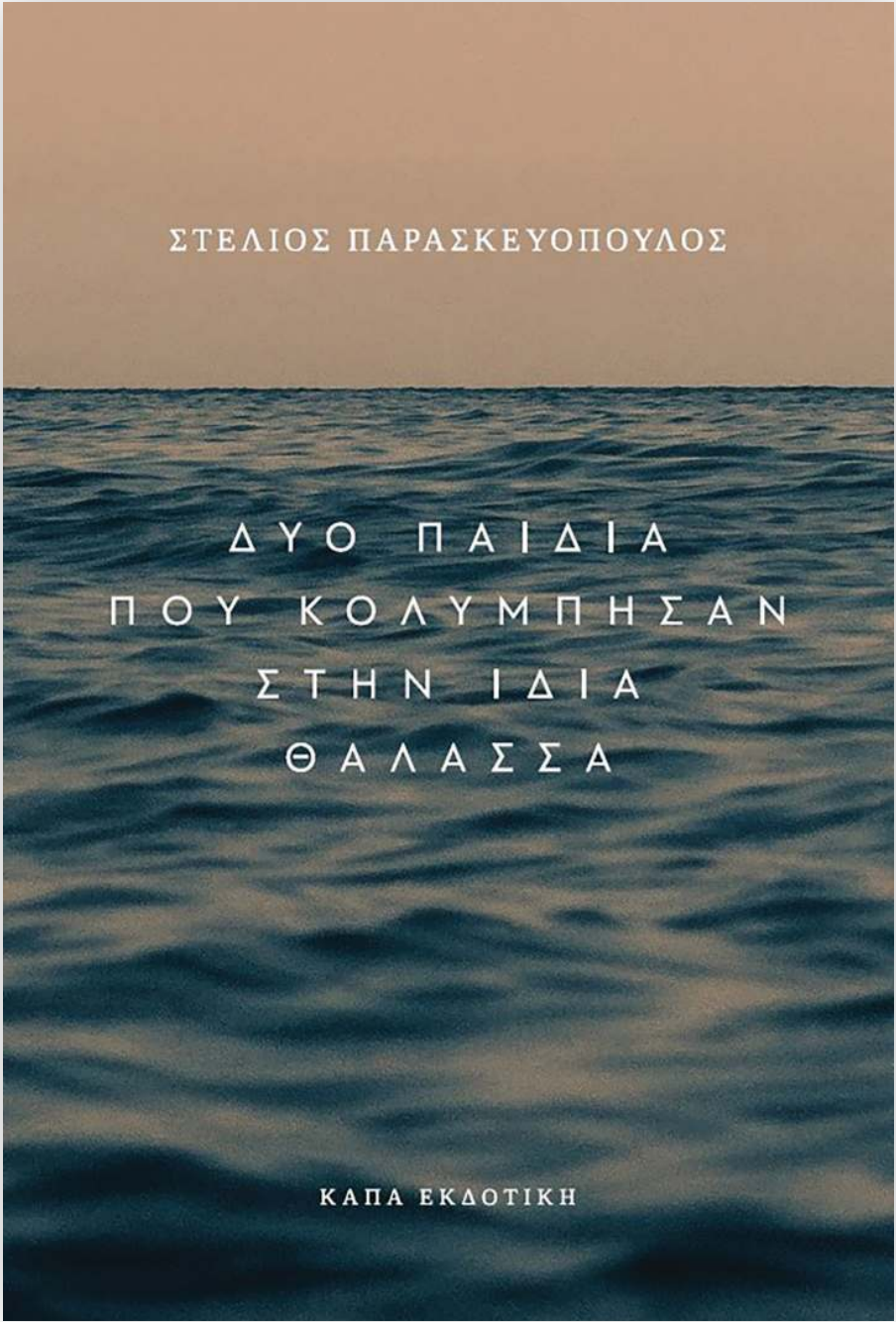
νωση, την υπαρξιακή διερώτηση και την παγίδευση του χρόνου, για να μετασχηματιστεί πολύ γρήγορα σε μεθοδικό βήμα ενδοσκόπησης, μνήμης και ελεύθερης προσωπικής έκφρασης.

Το «Διπλό Πορτρέτο» αποτελεί τη διπλή μαρτυρία ενός συλλεκτικού και ενός ζωγραφικού βλέμματος. Αποκαλύπτει έναν άνθρωπο ψυχή τε και σώματι δοσμένο στην τέχνη της ζωγραφικής. Προσκαλεί τον επισκέπτη να την προσεγγίσει ως καλλιτεχνική πράξη διαρκούς αναζήτησης, μαθητείας και βαθιάς στοχαστικής εμπειρίας. □

*Διάρκεια Έκθεσης:
έως 30 Νοεμβρίου 2026

ΚΑΠΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

302 σελίδες

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΚΟΛΥΜΠΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ένα μυθιστόρημα ύμνος στην φιλία

Μια τοιχογραφία διαφόρων εποχών, μέσα από το μακρύ ταξίδι μιας αρχοντικής οικογένειας: Κωνσταντινούπολη – Αθήνα, οι δύο μεγάλοι σταθμοί της. Η αφετηρία και ο τερματισμός. Κάθε σταθμός με τα δικά του διλλήματα, τις διαφορετικές του ανάγκες. Με το σκηνικό, στο μήκος του μακρόχρονου ταξιδιού, να εναλλάσσεται διαρκώς: Αρχοντιά, ξεπεσμός, διώξεις, ξενιτειά, δυστυχία, πλούτος, πτώχευση, μοναχικότητα. Εναλλαγές στα μικρά και τα μεγάλα μεγέθη της ζωής. Χρόνια γεμάτα πότε με πίκρες, και πότε με χαρές. Από την Κωνσταντινούπολη του κοσμοπολιτισμού στην Αθήνα της ανέγνωρης αναζήτησης. Από την ένδεια του Μεσοπολέμου στην οικονομική ανόρθωση της Μεταπολεμικής εποχής. Από τις προσφυγικές κατοικίες στην ανοικοδόμηση των διαμερισμάτων της αντιπαροχής -στους νεωτερισμούς του αστικού τρόπου ζωής. Ένας αιώνας δρόμος ήταν το μακρύ ταξίδι της οικογένειας, από το 1922 μέχρι το σήμερα. Τεράστιος, και ταυτόχρονα ελάχιστος. Μόλις δυο – τρία γυρίσματα των εποχών...

Σ' αυτήν, εν τέλει, την ελάχιστη απόσταση των χρόνων και των εποχών, κάπου στα μισά της αιωνόβιας διαδρομής, στη δεκαετία του '70, δύο έφηβοι ψάχνουν να βρουν το δικό τους μονοπάτι μέσα από έναν νέο κόσμο που προβάλλει. Η

Στέλιος Παρασκευόπουλος
Δημοσιογράφος, Συγγραφέας

νεολαία της Αθήνας έχει ήδη σπάσει όλα τα παλιά δεσμά και ορμάει ασυγκράτητη στον αμερικάνικο τρόπο ζωής. Μακριά μαλλιά, τζιν παντελόνια, Coca – Cola, ροκ μουσική, αλκοόλ, σεξ, Marlboro τσιγάρα και μαριχουάνα, είναι τα μοντέρνα προϊόντα που παράγουν τα νεόκτιστα εργοστάσια της προηγμένης εποχής. Ο θεόφιλος –γόνος της πάλαι ποτέ αρχοντικής οικογένειας της Κωνσταντινούπολης, και ο Νώντας –παιδί λαϊκής περιοχής του Πειραιά, ενώνουν τις ηλιόλουστες μοναξιές τους και ζουν την συναρπαστική εφηβεία τους. Διψούν τον καιρό τους. Στο ένα και μοναδικό καλοκαίρι τους, κολυμπούν στην ίδια θάλασσα. Ζουν μαζί σ' ένα νησί τα κεκριμπαρένια μεσημέρια, τα πορφυρά ηλιοβασιλέματα, τις αστροφώτιστες νύχτες. Ονειρεύονται και μεθούν στα όνειρά τους. Και συζητούν ατέλειωτες ώρες τους πόθους τους... Όσπου, εκεί που τραγουδούσαν τα πουλιά, εκεί που γελούσαν οι πέτρες και τα νερά, ήρθε το αναπάντεχο. Ο θάνατος. Χρειάστηκε να 'ρθει το σήμερα, να περάσει από τότε μισός αιώνας βασιανιστικής συγκατοίκησης -της σκληρής πραγματικότητας και της θλιβερής απώλειας, για να απαντηθεί επαρκώς το ερώτημα, εάν ο θάνατος είναι το τέλος ή η αρχή μιας αληθινής φιλίας –ο οριστικός χωρισμός ή η αιωνιότητα των αναμνήσεων. ☐

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

2026/27
[ΣΚΑΛΑ]

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗΣ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ

ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΑ, ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ Η
ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΙΑ ΚΑΡΑΜΠΕΤΗ

ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΤΟ
ERGON ENSEMBLE

ΜΙΑ ΣΥΜΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΚΑΠΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ ΤΟ ΤΕΡΑΣ ΣΕ ΚΟΙΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΘΡΑΝΙΟ

Ένα βιβλίο γραμμένο στη μνήμη του Βαγγέλη Γιακουμάκη

Ο Σταυρής είναι μόνο 18 ετών. Βάζει στη βαλίτσα τα λιγοστά σύνεργά του, τη δίψα για ζωή, τη μπέσα, την καλοσύνη και φεύγει από το πατρικό του για να σπουδάσει. Πρώτη φορά μόνος. Ανοίγει φτερά σε άγνωρους κόσμους, δίχως να φαντάζεται τι τον περιμένει. Περνά το κατώφλι του γκριζωπού κτιρίου της Σχολής και τον ξεναγούν στη φοιτητική εστία όπου του δίνουν το δωμάτιο «202». Τα μαθήματα ξεκινούν. Διαβάζει με τις ώρες και παρακολουθεί με μεράκι. Η απότομη προσγείωση για εκείνον δεν αργεί να έρθει. Δίπλα του κάθεται μία παρέα σπουδαστών που δεν λογαριάζει μήτε από μαθήματα μήτε από καθηγητές. Στην αρχή τον προσεγγίζουν «ντυμένοι» φίλοι και

Αλέξανδρος Καλαφάτης
Δημοσιογράφος - Συγγραφέας

γρήγορα δείχνουν το πραγματικό τους πρόσωπο. Η μπέσα και η παλικάριά ήταν μονάχα το «παραπέτασμα». Η σκόνη κάθεται και το bullying ξυπνά μοχθηρό. Στην αρχή καμουφλαρισμένο και στη συνέχεια με τη μορφή βασανιστηρίων. Το «202» μετατρέπεται σε δωμάτιο απελπισίας. Ο Σταυρής βυθίζεται στην απόγνωση. Τα «θηρία» μένουν ατιμώρητα, οι φήμες ότι έχουν «πλάτες» εξαπλώνονται και η ασυλία γιγαντώνει την έπαρσή τους. Ο Σταυρής βρίσκει καταφύγιο σε μια φτωχοεκκλησιά. Εκεί γνωρίζει τον παπά Χαράλαμπο που φωτίζει μέσα του συμπόνια και ανθρωπιά. Παίρνει ανάσα. Το bullying όμως δεν σταματά. Μέχρι που μια μέρα ξαφνικά εξαφανίζεται από προσώπου γης. Ο αστυνομικός Περικλής Φιλίππου μπαίνει με ορμή στην έρευνα αλλά γρήγορα συνειδητοποιεί ότι μπροστά του έχει μόνο θεριεμένους τοίχους. Απελπίζεται. Τι τελικά συνέβη στον Σταυρή; ☒

Ἀθήναι ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 'Αθήνα η γένεση της σύγχρονης πόλης 1834-1944 the birth of the modern city ATHENS ATHÈNES Ἀθήναι

8 Σεπτεμβρίου /
September 8
2026
—
30 Ιουνίου /
June 30
2027

Η έκθεση αποτυπώνει τη μεταμόρφωση της Αθήνας από επαρχιακή κωμόπολη σε ευρωπαϊκή μεγαλούπολη, έχοντας σαν αφετηρία την μεταφορά της έδρας του κράτους το 1834 μέχρι την απελευθέρωσή της από τη γερμανική κατοχή. Μέσα από σπάνια τεκμήρια, φωτογραφίες και αντικείμενα από τις Συλλογές του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου και επιλεγμένους δανεισμούς από συνεργαζόμενους φορείς, επιχειρείται μια πολυεπίπεδη

προσέγγιση της ιστορικής πορείας, των παραγόντων που διαμόρφωσαν τη νεότερη Αθήνα και των προκλήσεων που σημάδεψαν τη διαδρομή της. Στο επίκεντρο της παρουσίασης τίθενται η πολεοδομική και πληθυσμιακή εξέλιξη, η δημόσια και ιδιωτική αρχιτεκτονική, καθώς επίσης η σταδιακή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης μέσω της ανάπτυξης των υποδομών. Παράλληλα, φωτίζονται οι προκλήσεις της καθημερινότητας των κατοίκων, η κοινωνική και οικονομική πρόοδος, η πολιτική ζωή,

η πνευματική παραγωγή, αλλά και σημαντικά κοινωνικά ορόσημα. Η έκθεση φιλοδοξεί, μέσω μιας διεισδυτικής προσέγγισης του παρελθόντος, να προσφέρει στους επισκέπτες της μια βιωματική εμπειρία σύνδεσης με την πόλη, αναδεικνύοντας παράλληλα κρίσιμα ερωτήματα γύρω από την ταυτότητά της και τις προκλήσεις που καλείται να διαχειριστεί στο παρόν και στο μέλλον. Απευθύνεται σε ένα ευρύ και πολυποίκιλο κοινό, προσεγγίζει την πόλη ως έναν ζωντανό οργανισμό, ο οποίος συνεχώς με-

ταβάλλεται, φέροντας ανεξίτηλα τα ίχνη του ιστορικού παρελθόντος του και προκαλεί τον επισκέπτη να αντικρίσει την πόλη με νέα ματιά και να την αγαπήσει ξανά. ☒

Διάρκεια Έκθεσης

8 Σεπτεμβρίου 2026
έως 30 Ιουνίου 2027

Εθνικό Ιστορικό Μουσείο
ΜΕΓΑΡΟ ΠΑΛΑΙΑΣ ΒΟΥΛΗΣ,
ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ,
ΣΤΑΔΙΟΥ 13, ΤΚ 10561
ΑΘΗΝΑ | 210-3237617

Εφημερίδα-ταυτότητα του σκεπτόμενου Έλληνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΘΡΗΣΚΕΙΑ

11 χρόνια

Διανέμεται
στις 15 κάθε μήνα
δωρεάν

Αθήνα • Πειραιάς • Θεσσαλονίκη

Γιώργος
Θεοτοκάς
(1930,
στο μπαλκόνι
του σπιτιού του
Βαθωρίτου
και Αμερικής)

Λόγος
& Σκέψη

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940 Θέλω να ζήσω!*

Του Γιώργου Θεοτοκά

Σκοτεινιάζει. «Απάνω τους!» Σκοτώνετε! Τρυπάτε! Αφανίζετε! Τα πολυβόλα χυμούνε θυσσιασμένα. Από παντού σκάνουνε χειροβομβίδες. «Μάνα μου! Μάνα μου!» Για την Ελλάδα, συνάδελφοι! Για τη χάρη της, για τη γλύκα της, για να τη δούμε πάλι να μας χαμογελά. Θέλουμε να μας την πάρουνε, μα δε τη δίνουμε. Είμαστε άντρες με φιλότιμο, μ' ευθύνη. Έχουμε τα περασμένα μας, τους τάφους των πατέρων μας, γυναίκες που πιστεύουνε σ' εμάς. «Αέρα!» και «Μάνα μου!» φωνάζει το βουνό μέσα από το σωρό τα ξεσκισμένα κορμιά, τα λιανισμένα κεφάλια, τ' αναστρεμμένα μάτια, τα χυμένα μυαλά, τα κομμένα μέλη.

.....

«Γιατί δεν μας αφήνουνε να ζήσουμε; Γιατί;» Γιατί ηδονίζονται με το αίμα και με τον πάταγο της μάχης. Γιατί φραίνονται να σκοτώνουν και να σκοτώνονται. Γιατί είναι άγριοι και δυνατοί σαν νέα θεριά και γεμάτοι χίμαιρες και μουσική. Γιατί τους τύλιξε η μεγάλη συμφωνία του πολέμου και του χαλασμού και ζουν ολόψυχα το τρελό όνειρο της κατάκτησης του κόσμου. Όμως ζούμε κι εμείς τ' όνειρό μας, την Ελλάδα μας, τη λευτεριά μας, την αγάπη μας. Και ξέρουμε να σκοτώνουμε και να σκοτωνόμαστε κι εμείς.

.....

«Γιατί; Γιατί;» Τι πάμε να κάμουμε, τέλος – πάντων; Τι διάβολο ζητούμε; Γιατί αυτή η διάλυση των ανθρώπων και των λαών, αυτή η αποσύνθεση, το σάπισμα της ζωής; Είμαι άνθρωπος, θέλω να ζήσω. Να ζήσω! Να μη με κυνηγούν σαν τ' αγρίμι στα βουνά και στους λόγγους, να μη σκοτώνω, να μην είμαι ήρωας, μάρτυρας, τέρας. Να ζήσω μ' ένα ανθρώπινο πλάσμα δικό μου, μέσα σ' ένα περιβόλι με λουλούδια. Να χαίρομαι τη γαλήζια θάλασσα, τα ρόδινα δειλινά, τη γλύκα του μυρωμένου αέρα. Γιατί με κατατρέχουν; Γιατί δεν μ' αφήνουνε να υπάρξω;

Φούσκωνε μέσα του ένα παράπονο της παιδικής ηλικίας, τρυφερό, σιγανό, αδύναμο. Το παράπονο του μικρού, απροστάτευτου παιδιού, που δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα. Είχε λοιπόν φτάσει κι αυτός εκεί; Είχε ξαναγίνει κι αυτός παιδί; Μηχανικά ακολούθησε τους στρατιώτες, έκαμε τις ίδιες κινήσεις μαζί τους: άναψε κερί, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε τον Επιτάφιο, φίλησε τα εικονίσματα στο τέμπλο ένα – ένα. Αυτή η συναδέλφωση μες στους τύπους της λατρείας, η σιωπηλή συνεννόηση μες στην παράδοση και τη δυστυχία, η συμμετοχή σε κάτι που, την ώρα εκείνη, έμοιαζε σαν οικογενειακό πένθος, τον ξαθάφρωσε κάπως και του έδωσε τη δύναμη να συγκρατήσει τον καημό που πήγαινε να τον πνίξει. Ένωθε ακόμα κάποιαν ευθύνη, ένα λείψανο από ευθύνη απέναντι στους άλλους, όσο κι αν είχαν όλα γύρω του σκορπίσει.

*Απόσπασμα από το έργο του Γ. Θεοτοκά, «Ασθενείς και Οδοιπόροι», Τόμος πρώτος, Εκδόσεις της ΕΣΤΙΑΣ